

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії

**Ніна Тарасюк**

**«Фізична географія та екологія Світового океану»**

*Практикум для студентів географічного факультету спеціальності 106  
Географія, ОП: Географія, спеціальності 014 Середня освіта, ОП:  
Географія. Економіка, ОП: Природничі науки освітнього рівня – бакалавр.*

*Навчально-методичне видання*

Луцьк 2023

УДК 91:378.147.091.3(072)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 10 від 21.06.2023 р.)

**Рецензент:**

**Голуб Г.С.** - к. геогр.. н., доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Т19 Тарасюк Н.А. Фізична географія та екологія Світового океану: практикум [студ. географ. ф-ту ] Луцьк: [б. в.], 2023. 67 с.

У практикумі подано методичні рекомендації щодо підготовки і проведення практичних робіт із курсу «Фізична географія материків і океанів» для студентів закладів вищої освіти відповідно до ОП: Географія, ОП: Географія. Економіка, ОП: Природничі науки. Практичні роботи складено відповідно до навчальної програми в контексті сучасних вимог євроінтеграційного процесу.

Рекомендовано студентам денної та дистанційної форм навчання закладів вищої освіти III-IV рівня акредитації.

## ЗМІСТ

	Передмова.....	4
1.	Силабус до освітнього компонента «Фізична географія материків і океанів».....	5
2.	Завдання до практичних робіт.....	25
3.	Завдання до самостійної роботи.....	33
4.	Глосарій термінів та понять.....	42
5.	Запитання для самоконтролю.....	50
6.	Форма тестового контролю.....	52
	Заключення	61
	Список рекомендованих джерел.....	62
	Додатки.....	63

## Передмова

Сучасний світ дуже мобільний та інформаційно насичений. В таких умовах сьогодення ще більш складно визначити орієнтир якісної фахової підготовки. Зважаючи на доступні можливості вивчення освітнього компонента «Фізична географія материків і океанів» важливою складовою підготовки фахівця географа, гідролога, вчителя географії та природознавства, еколога є використання класичних методів навчання в поєднанні з дистанційними, що надзвичайно актуально для сьогодення та не менш важливо для майбутнього. «Фізична географія Світового океану» є складовою, одним із тематичних розділів, освітнього компонента «Фізична географія материків і океанів». Навчальний практикум орієнтований на виконання практичних завдань для студентів географічних та природничих спеціальностей з метою формування у них сучасного світобачення про Світовий океан, цілісної географічної картини в умовах зростаючого антропогенного навантаження. Глобальна екологічна проблема сьогодення, загострення екологічної ситуації вимагають поглиблених знань та глибокого розуміння явищ і процесів як загалом у Світовому океані так і в його акваторіях. Явища та процеси, що відбуваються в Світовому океані є дзеркальним відображенням екологічних глобальних змін, наслідків антропогенного впливу на географічну оболонку планети. Пропоноване навчально-методичне видання орієнтоване на допомогу студентам природничих спеціальностей в умовах очної, змішаної та дистанційної форм навчання.

На противагу першому виданню практикуму (2001 р) сучасне доповнене та оновлене згідно чинних вимог до навчально-методичних видань, містить завдання до практичних робіт, завдань до семінарських занять, самостійної роботи здобувача вищої освіти, глосарій, та необхідний

мінімум географічних назв на карті світу, а також список рекомендованих джерел та літератури. В додатках – таблиці, довідкова картографічна інформація. Автор висловлює вдячність рецензентам і колективу кафедри фізичної географії за конструктивні зауваження до структури практикуму та підтримку його видання.

## СИЛАБУС

### Нормативного освітнього компонента «Фізична географія материків і океанів»

#### I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна / заочна форма навчання	10 Природничі науки Спеціальність: 103 Науки про Землю ОП: Гідрологія, Географія Освітній рівень - бакалавр	Нормативна Рік навчання - 3-й Семестр – 5,6 Лекції - 70 год. Практичні (семінарські) - 70 год.
Кількість годин / кредитів 300/10	Спеціальність: 106 Географія. ОП: Географія Освітній рівень - бакалавр  Спеціальність: 014 Середня освіта. ОП: Географія. Економіка. Освітній рівень - бакалавр	Самостійна робота – 142 год. Консультації - 18 год.  Форма контролю: 5-й семестр – залік; 6-й семестр - екзамен
Мова навчання – українська, російська, англійська		

#### II. Інформація про викладача

Тарасюк Ніна Адамівна

*Кандидат географічних наук, доцент*

*Посада: доцент кафедри фізичної географії*

Контактна інформація 3(8) -095-51- 46-803,

e-mail: [nina\\_tarasiuk@ukr.net](mailto:nina_tarasiuk@ukr.net)

*Дні занять: згідно розкладу занять*

### III. Опис освітнього компонента

1. **Анотація** . Фізична географія материків і океанів як складова регіональної фізичної географії вивчає особливості прояву загальних фізико-географічних закономірностей в різних куточках планети як на суходолі так і в океані. Допомагає проаналізувати вплив глобальних природних та антропогенних процесів на формування сучасних природних умов регіонів та акваторій світу, дати оцінку сучасного стану природних систем внаслідок впливу господарської діяльності людини, формує загальне уявлення про природні умови і ресурси регіонів світу, можливості їх використання та збереження.

**2. Пререквізити** (*попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни*) / Загальне землезнавство (фахові компетентності: здатність розуміти фізико-географічні закономірності; здатність аналізувати та оцінювати їх прояв; здатність проводити математичні розрахунки з використанням широкого арсеналу методів обчислювальної математики для аналізу динаміки природних явищ і процесів;

– філософія (здатність застосовувати знання про системний підхід, структуру та функції систем, особливості динаміки складних систем та їх формалізації, критерії, стани, відгуки систем для їх моделювання );

– геофізика (здатність розуміти суть фізичних процесів та явищ в земній корі, атмосфері, гідросфері (Світовому океані, водоймах суходолу), енергообміну та масо переносу речовини);

– геохімія (здатність розуміти суть хімічних процесів та взаємодії між хімічними елементами та їх сполуками, які визначають геохімічні потоки речовини на планеті, характеризують процеси та продукти вивітрювання);

- математика (здатність до логічного викладу матеріалу та абстрактного мислення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; здатність до математичної формалізації залежностей між географічними явищами та процесами);

– інформатика (здатність застосовувати пакети прикладних програм (MS Office, Statistica, Golden Software Surfer) для проведення математичних розрахунків та графічних побудов з метою характеристики, аналізу та оцінки природних явищ та процесів в різних регіонах планети);

- геологія (здатність застосовувати знання про літосферу, її склад, структуру, властивості, історію розвитку, геологічні процеси для розуміння генезису та напрямку розвитку природних процесів, виділу регіонів з ризиками прояву землетрусів та вулканізму)

- гідрологія (здатність застосовувати знання про гідросферу, її склад, структуру, властивості для аналізу та оцінки стану ресурсів поверхневих вод і різних регіонах планети та визначення екологічних ризиків збереження ресурсу поверхневих вод);

– метеорологія та кліматологія (вміння застосовувати знання про атмосферу, її склад, структуру, властивості, атмосферні процеси, циркуляцію атмосфери, клімат та його зміни для розуміння сучасних процесів кліматотворення та відмінностей клімату регіонів планети);

- методи географічних досліджень ( здатність застосовувати методи

- економічна та соціальна географія (вміння застосовувати особливості знань для розуміння та вияву антропогенних чинників впливу на компоненти географічного середовища);

– біогеографія (здатність застосовувати знання про біотичні фактори середовища, екологічні ніші, вплив господарської діяльності людини на особливості поширення органічного світу на суходолі та біорізноманіття Світового океану);

- географія населення ( вміння використовувати знання про чисельність та густоту населення, його динаміку для визначення головних чинників антропогенного впливу на компоненти природного середовища материків та узбереж морів і островів);

**Постреквізити:** регіональна економічна та соціальна географія, регіоналістика, країнознавство, геоекологія, географічний моніторинг,

раціональне природокористування та охорона природи, екологічна безпека, глобальні проблеми сучасності.

**3. Мета і завдання освітнього компонента:** сформувати знання про загальні закономірності просторової диференціації географічної оболонки та прояву їх особливостей у межах окремих океанів, материків та фізико-географічних регіонів.

Завдання курсу: Сформувати цілісне уявлення про загальні закономірності просторової диференціації географічної оболонки. Вивчити особливості природи материків і океанів. Сформувати наукове розуміння загальних географічних закономірностей формування природних умов Землі на основі вивчення подібних і відмінних рис природи материків та океанів. Проаналізувати особливості екологічних проблем в різних регіонах Землі.

4. Результати навчання (компетентності).

***Інтегральна компетентність*** – здатність розв'язувати задачі та вирішувати прикладні завдання у галузі природничих наук і прогнозувати розвиток географічних явищ і процесів в різних куточках планети внаслідок взаємодії природних та антропогенних чинників з використанням сучасних інтерактивних карт, статистичної інформації та результатів моніторингу довкілля.

Загальні компетентності:

- здатність самостійно вирішувати складні та багатоетапні задачі;
- здатність до логічного мислення, математичної формалізації, аналізу та синтезу;
- здатність використовувати інформаційні технології для пошуку, обробки, аналізу та використання інформації з різних джерел;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність виявляти та вирішувати проблеми;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність до засвоєння нових знань;



- здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо;
- здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань;
- здатність до організації ефективної комунікації в процесі виконання завдань;
- вміння ефективно оцінювати правильність та оптимальність виконання завдань.

#### Фахові компетентності:

- здатність підготувати комплексну фізико-географічну характеристику будь-якого регіону планети для вирішення конкретних завдань і практики природокористування та в галузі туристичного бізнесу;
- здатність верифікувати прогностні моделі розвитку природних явищ і процесів з врахуванням географічного положення та особливостей природи окремого об'єкта;
- здатність до аналізу та кількісної оцінки прояву та поширення географічних явищ і процесів;
- здатність формулювати обґрунтовані висновки про стан довкілля окремо взятого кожного з материків або акваторій Світового океану та пропонувати заходи щодо стабілізації та покращення екологічної ситуації;
- здатність поєднувати в практиці природокористування широкий спектр географічних методів та підходів;
- здатність підготувати аналітичну довідку про сучасний стан компонентів природного середовища в окремо взятому регіоні чи в акваторії;
- здатність до оцінки прояву неотектонічних процесів в гірських регіонах планети;
- здатність проводити аналіз видів та напрямків природокористування на регіональному рівні та в межах адміністративно-територіальної одиниці ;
- здатність проводити оцінку впливу антропогенного чинника на стан компонентів природного середовища;

- здатність аналізувати наслідки впливу господарської діяльності на біорізноманіття материків та океанів;
- здатність визначити найбільш привабливі об'єкти природи, дати оцінку їх стану та можливості використання для потреб людини
- здатність використовувати комплексні підходи до оцінки та прогнозу розвитку природних процесів та явищ в різних куточках планети.

### 5. Структура освітнього компонента

Назви змістовних модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю / Бали
У семестр. Фізична географія Світового океану та північні материки (ЗМ-1;ЗМ-2; ЗМ-3).						
<b>Змістовий модуль 1. Фізична географія Світового океану</b>						
<b>Тема 1.</b> Вступ до фізичної географії світу.	2	2	-	-	-	ДС
<b>Тема 2.</b> Природа Атлантичного океану	11	2	2	1	6	ТР/2; ІРС/1;
<b>Тема 3.</b> Особливості природи Північного Льодовитого океану	9	2	2	1	4	ТР/2; РМГ/1;
<b>Тема 4.</b> Індійський океан	9	2	2	1	4	ТР/2; К/1;
<b>Тема 5.</b> Тихий океан	11	2	2	1	6	ТР/4; ЗМГ/1;
Разом за змістовним модулем 1	42	10	8	4	20	14
<b>Змістовий модуль 2. Північні материки. Євразія</b>						
<b>Тема 6.</b> Географічне положення материка Євразія та поділ на частини світу	12	2	2	-	8	РМГ/1;
<b>Тема 7.</b> Тектонічна будова та геологічна історія материка Євразія	8	2	2	-	4	ІРС, ДС/1
<b>Тема 8.</b> Рельєф Європи та сучасні геоморфологічні процеси	11	2	2	1	6	РМГ/1; ТР/1,5
<b>Тема 9.</b> Клімат і поверхневі води	8	2	2	-	4	ІРС/1
<b>Тема 10.</b> Природна зональність та фізико-географічні відмінності Європи	9	2	2	1	4	РЗ,К/1; ТР/1,5
<b>Тема 11.</b> Палеогеографія та сучасний рельєф Азії	10	2	2	-	6	ДБ, РМГ/1
<b>Тема 12.</b> Клімати Азії та кліматичні ресурси	11	2	2	1	6	ІРС,ДС/1; ТР/2

<b>Тема 13.</b> Поверхневі води Азії	9	2	2	1	4	ІРС,РЗ, К/1;ТР/2
<b>Тема 14.</b> Сучасні ландшафти та фізико-географічне районування Азії	8	2	2	-	4	РМГ/1
Разом за змістовним модулем 2	86	18	18	4	46	16
<b>Змістовний модуль 3 . Північні материки. Північна Америка</b>						
<b>Тема 15.</b> Тектоніка і рельєф материка	9	2	2	1	4	Т/1;ТР/3
<b>Тема 16.</b> Типи кліматів та кліматичне районування	8	2	2	-	4	ІРС/1
<b>Тема 17.</b> Поверхневі води та їх використання	9	2	2	1	4	ЗМР/1; ТР/2
<b>Тема 18.</b> Ландшафти Північної Америки та їх охорона	10	2	4	-	4	ЗМР/1 ІРС/1
Разом за змістовним модулем 3	36	8	10	2	16	10
УІ Семестр. Південні материки ( ЗМ-4; ЗМ-5).						
<b>Змістовний модуль 4 . Тропічні материки і Океанія</b>						
<b>Тема 19.</b> Геологічна історія і тектоніка материків південної півкулі	7	2	2	1	2	РМГ/1; ТР/2
<b>Тема 20.</b> Рельєф материка Південна Америка	11	2	2	1	6	ІРЗ/1; ТР/2
<b>Тема 21.</b> Кліматичні особливості материка Південна Америка	8	2	2	-	4	ІРЗ/1
<b>Тема 22.</b> Поверхневі води материка Південна Америка	11	2	2	1	6	РМГ/1; ТР/2
<b>Тема 23.</b> Природна зональність та багатство органічного світу Південної Америки	10	2	2	-	6	ІРЗ/1
<b>Тема 24.</b> Фізико-географічні відмінності та сучасні ландшафти на материку Південна Америка	8	2	2	-	4	ДС/1
<b>Тема 25.</b> Рельєф і корисні копалини Африки	11	2	2	1	6	ІРС/1; ТР/3
<b>Тема 26.</b> Клімати Африки та агрокліматичні ресурси	10	2	2	-	6	ІРС/1
<b>Тема 27.</b> Поверхневі води материка Африка	9	2	2	1	4	РМГ/1; ТР/3
<b>Тема 28.</b> Ґрунтово-рослинний покрив та природна зональність на материку Африка	8	2	2	-	4	Т/1
<b>Тема 29.</b> Рельєф Австралії та сучасні геоморфологічні процеси	7	2	2	1	2	РМГ/1; ТР/4

<b>Тема 30.</b> Клімат і поверхневі води Австралії	4	2	2	-	-	ІРС/1	
<b>Тема 31.</b> Диференціація ландшафтної оболонки на материку Австралія	6	2	2	-	2	ДС/1	
<b>Тема 32.</b> Природа островів Океанії	9	2	4	1	2	ДБ/1; ІРС/1; ТР/2	
Разом за змістовним модулем 4	119	28	30	7	54	33	
<b>Змістовний модуль 5 . Антарктида</b>							
<b>Тема 33.</b> Відкриття материка та географічні особливості материка	4	2	-	-	2	ДС	
<b>Тема 34.</b> Клімат та органічний світ на материку Антарктида	7	2	2	1	2	ДБ/1 ТР/5	
<b>Тема 35.</b> Українські дослідження на материку Антарктида	6	2	2	-	2	РМГ/1	
<b>Разом за змістовним модулем 5</b>	17	6	4	1	6	7	
<b>Всього</b>	300	70	70	18	142	80 (40 б – 5-семестр; 40б - 6 -й семестр)	
<b>Види підсумкових робіт</b>						<b>Бал</b>	
Модульна контрольна робота						60	
<i>ІНДЗ ( за вибором студента)</i>						10	
<b>Всього годин / Балів</b>		300	70	70	18	142	100

\*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

**6. Тематика ІНДЗ ( підготовка рефератів, есе, комплексної фізико-географічної характеристики).**

### **Змістовний модуль 1**

1. Рельєф дна Атлантичного океану
2. Течії Атлантики
3. Моря Атлантичного океану
4. Крига в Північному Льодовитому океані
5. Органічний світ Північного Льодовитого океану
6. Тектоніка і рельєф дна Індійського океану
7. Моря Тихого океану
8. Підготувати характеристику основних рекреаційних регіонів узбережжя Атлантики

### **Змістовний модуль 2**

9. Крайні географічні точки та межа між Європою та Азією
10. Охарактеризувати сучасні ландшафти Центральної Європи.
11. Основні етапи горотворення на материк Євроазія
12. Корисні копалини Європи
13. Четвертинне зледеніння та давньольодовикові форми рельєфу Європи
14. Динаміка температури повітря над Європою впродовж ХХІ століття
15. Водопади Європи
16. Фізико-географічні особливості Європейського Середземномор'я
17. Особливості природи Східно-Європейської рівнини
18. Багатства земних надр Азії
19. Вулканізм та землетруси в Азії
20. Сучасні геоморфологічні процеси. Морфоструктури та морфоскульптури Азії
21. Мусонні типи кліматів Азії
22. Континентальні типи кліматів в Азії
23. Розподіл опадів над азійською частиною материка Євроазія
24. Найбільші озера Азії, їх генезис, екологія
25. Найбільші річкові системи Азії та використання гідроресурсів
26. Середньоазійський регіон: сучасний стан та проблеми
27. Особливості природи Південної Азії

### ***Змістовний модуль 3***

28. Скласти комплексну характеристику Великих рівнин Північної Америки, виділити комплекс екологічних проблем та вказати шляхи їх вирішення
29. Середземноморські типи кліматів в Північній Америці
30. Торнадо та урагани на материк Північна Америка
31. Великі озера Північної Америки
32. Екологія поверхневих вод материка Північна Америка

33. Особливості природи о. Гренландія

34. Центральна Америка – найбільший туристичний регіон планети

#### ***Змістовний модуль 4***

35. Дрейф материків і теорія А. Вегенера

36. Скласти комплексну характеристику Гвіанського плоскогір'я та обґрунтувати ендемізм органічного світу регіону

37. Сучасний вулканізм на материк Південна Америка

38. Морські типи кліматів на материк Південна Америка

39. Кліматичні рекорди на материк Південна Америка

40. Амазонка – найбільша річка світу

41. Озера та болота на материк Південна Америка

42. Водопади на материк Південна Америка

43. Ґрунти Південної Америки

44. Рослинність на материк

45. Висотна поясність в Андах

46. Пустиня Атакама

47. Амазонія – центр біорізноманіття планети

48. Пустиня Сахара: міфи та реалії сьогодення

49. Зелена Африканська стіна: проект ХХІ століття

50. Тропічні типи кліматів в Африці

51. Кліматичні рекорди Африки

52. Посухи на материк Африка

53. Озера Африки

54. Водопади Африки

55. Ґрунти Африки та їх використання

56. Осередки збереження біорізноманіття на материк Африка

57. Проаналізувати ступінь перетворення природи материка  
Австралія та ландшафтне різноманіття

58. Пустині Австралії

59. Екологічні проблеми островів Океанії

## Змістовний модуль 5

60. Охарактеризувати прояви глобальних екологічних проблем на материку Антарктида

61. Атмосферні явища та температура повітря на материку Антарктида

62. Станція «Академік Вернадський» в географічні періодиці

**7. Завдання для самостійного опрацювання** передбачає роботу з географічною номенклатурою.

Завдання для самостійного опрацювання повинно бути виконане самостійно з використанням контурних географічних карт або з допомогою програмних продуктів (наприклад, *Mapinfo*), виконується завдання з додержанням усіх технічних вимог до письмових картографічних робіт. Географічний мінімум (номенклатура): Світовий океан (10б); Євразія (10б); Північна Америка (10б); Південна Америка (10б); Африка (10б); Австралія, Океанія та Антарктида (10б). Сумарна кількість балів, яку може набрати студент рівна 60, але в підсумковому контролі сумарний бал розраховується за коефіцієнтом 0,5 і максимально рівний 12 балів.

Оцінювання виконання самостійної роботи	К-ть балів
Завдання виконано відмінно: всі географічні назви чітко згідно вимог нанесені на контурну карту, студент вільно орієнтується на географічні карті	10
Завдання виконано з відхиленням щодо вимог до картографічних робіт, автор допускається помилок в орієнтації по карті	5
Задовільне виконання: робота виконана неуважно, з помилками та неточностями, автор орієнтується по географічні карті	4
Незадовільне виконання картографічної роботи, автор допускається грубих помилок в орієнтації по географічні карті, не може знайти географічні об'єкти	1

Модульний контроль проводиться у формі контрольних робіт (МКР), модульні контрольні роботи передбачені до кожного змістовного модуля. Вони передбачають тестові завдання (максимальна сума балів за семестр - 60).

ІНДЗ має практичне спрямування та носить творчий характер з елементами наукової новизни, яка базується на результатах моніторингу довкілля та статистичних даних. Виконується ІНДЗ з додержанням усіх технічних вимог до письмових робіт та доповнюється презентацією, яка містить картографічні, графічні та ілюстративні матеріали. Текст має бути надрукований на принтері через 1,5 міжрядкових інтервали на одному боці аркуша білого паперу формату А4. Шрифт Times New Roman, 14 пт. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве – 25 мм, нижнє, верхнє – 20 мм, праве – 15 мм. За обсягом ІНДЗ має складати 15-20 сторінок. ІНДЗ починається з титульного аркуша, за ним розміщуються послідовно зміст ІНДЗ, основний текст (з прив'язкою до презентації), список використаних джерел (не менше 15), посилання на джерело інформації – обов'язкове.

Шкала оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання:

Рівень виконання ІНДЗ	К-ть балів
ІНДЗ виконано відмінно: повно висвітлена тема, сформульовані власні висновки	10
Недостатньо висвітлена тема із нечітко сформульованими власними висновками	5-9
Задовільне виконання ІНДЗ – неповно висвітлено тему без власних висновків студента	3-4
Тема висвітлена без чіткого розуміння суті дослідження	1-2

#### IV. Політика оцінювання

**Відвідування занять** є обов'язковим. Студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати під час консультацій. Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь у навчальному процесі.

**Академічна доброчесність.** Вимоги до академічної доброчесності визначаються «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти та науково-



педагогічних працівників СНУ ім. Лесі Українки», що розміщується на сайті університету за посиланням: <https://ra.eemu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Polozhennya-Antyplagiat.pdf>

Залік оцінюється в 100 балів і визначається сумою балів за результатами поточного контролю (40 балів), тобто виконання практичних робіт (18 балів), самостійної роботи студента (22 бали) та модульного контролю (60 балів).

Іспит оцінюється в 100 балів та приймається усно або виставляється за сумою отриманих балів (більше 75 балів) впродовж навчального року. Максимальна сума балів складається із суми балів за результатами виконання практичного курсу за шостий семестр (практичні роботи - 17 балів; самостійна робота -23 бали), модульного контролю (МКР-1 результати заліку за перший семестр з коефіцієнтом 0,2 (максимум-20 балів) та МКР-2 (40 балів).

У випадку незадовільної підсумкової оцінки за практичний курс (як у 5-му так і у 6-му семестрі) або за бажанням підвищити рейтинг студент може дібрати бали, виконавши ІНДЗ (10 балів).

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ, УЗГОДЖЕНІ ЗІ ШКАЛОЮ ECTS**

<b>Оцінка На екзамені</b>	<b>Залікова оцінка</b>	<b>Рівень знань студента</b>
<b>“відмінно” 90-100 балів /A</b>	<b>зараховано</b>	Виставляється у випадку, коли студент вільно володіє програмним матеріалом курсу в повному обсязі. Вміє логічно і грамотно викладати матеріал з використанням термінології фізичної географії, наведенням конкретних прикладів серед природних фізико-географічних країн та з приуроченням до країн Світу елементів фізико-географічної номенклатури. При відповіді повинна бути показана обізнаність із основними теоретично-методичними аспектами науки, а саме – розуміє суть поняття регіональна фізична географія та диференціацію географічної оболонки, розуміння сутності і напрямів застосування знань з фізичної географії країн Світу. Студент повинен уміти вирішувати завдання пов'язані з практичними роботами курсу, тобто вільно володіти фізико-географічною номенклатурою та безпомилково знаходити відповідні фізико-географічні об'єкти на загальногеографічних та фізичних картах Світу.

<p><b>“дуже добре”</b> 82 – 89 балів /B</p>		<p>Студент опускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальний характер та достовірність відповіді. Програмний матеріал знає добре, відповідь логічна і послідовна.</p>
<p><b>“добре”</b> 75 – 81 балів / C</p>		<p>Усе вище вказане студент виконує не повною мірою. Володіння теоретичним матеріалом недосконале і при відповідях відчутні прогалини. Практичний матеріал засвоєний не повністю, але відчувається деяка впевненість при його застосуванні.</p>
<p><b>“задовільно”</b> 69 – 74 балів /D</p>		<p>Студент відповідає не повністю при розкритті програмного матеріалу, не зовсім точно трактує поняття і терміни, не може навести приклади. Недосконало орієнтується в теоретичних і практичних питаннях. В цілому студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції. Лабораторні роботи захищені своєчасно. Самостійно працює мало. Знання систематизовані не повністю.</p>
<p><b>“достатньо”</b> 60 – 68 балів /E</p>		<p>Студент при відповіді практично не розкриває програмного матеріалу, але його ази розуміє і може дати відповідь на окремі питання. Не всі практичні роботи захищені, а практичний матеріал засвоєний слабо, що веде до слабого орієнтування в фізико-географічній номенклатурі. Тільки окремі її елементи можуть бути показані на загальногеографічних картах.</p>
<p><b>“незадовільно”</b> Менше-рівне 59 балів /Fx</p>	<p><b>незараховано</b></p>	<p>Студент не володіє спеціальною термінологією, не розуміє теоретичних і практичних питань. Допускає грубі помилки, при відповіді. Визначення основних характеристик і параметрів при застосуванні методів дослідження здійснюється невірно, наявне нерозуміння сутності фізико-географічних явищ. Студент неспроможний викласти та застосувати відповідні знання і навички.</p>

## V. Підсумковий контроль

На іспит в кінці 6-го семестру виносяться основні питання та завдання, що потребують обґрунтованої фахової відповіді про взаємодію компонентів природного середовища і окремих регіонах та акваторіях планети та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв’язання практичних задач.

### *Перелік запитань до іспиту*

1. Особливості рельєфу материка Північна Америка.
2. Кліматичне районування материка Австралія. Кліматичні рекорди на материку.
3. Тектоніка та рельєф материка Південна Америка. Вулканічна та тектонічна активність.
4. Фактори кліматотворення та типи кліматів Європи.

5. Основні етапи формування обрисів материка Африка. Тектоніка та геологічна будова.
6. Ґрунти Європи, їх використання та збереження.
7. Особливості природи Феноскандії в умовах антропогенного навантаження.
8. Основні етапи формування природи Азії. Палеогеографічні особливості.
9. Річки та озера Австралії. Проблема прісної води.
10. Четвертинне зледеніння північних материків. Прояви та наслідки.
11. Природна зональність Австралії
12. Особливості рельєфу материка Антарктида.
13. Кліматичне районування Африки
14. Мета за завдання навчальної дисципліни. Об'єкт та предмет вивчення.
15. Ґрунтово-рослинний покрив Африки. Опустинення та зелений африканський пояс.
16. Дослідження Антарктиди. Українські дослідження на материку.
17. Тектоніка та рельєф Європи.
18. Тектоніка та рельєф дна Атлантичного океану.
19. Природна зональність Південної Америки
20. Особливості клімату материка Антарктида.
21. Озера Північної Америки: генезис, сучасний стан та екологія..
22. Особливості рельєфу дна Тихого океану
23. Органічний світ Африки. Центри біорізномаяття.
24. Органічний світ материка Північна Америка.
25. Тектоніка та рельєф дна Індійського океану.
26. Особливості рельєфу дна Північного Льодовитого океану.
27. Природна зональність на материку Північна Америка
28. Природна зональність Антарктиди.
29. Органічний світ Антарктики та Антарктиди
30. Висотна поясність в горах Південної Америки

31. Ґрунти Південної Америки та їх використання
32. Генезис та сучасна тектоніка островів Океанії
33. Великі рівнини: комплексна фізико-географічна характеристика
34. Особливості клімату материка Північна Америка.
35. Поверхневі води Австралії. Режим водності та геохімічні особливості.
36. Кліматичне районування материка Північна Америка.
37. Органічний світ Атлантики
38. Органічний світ Північного Льодовитого океану
39. Неотектонічні процеси та вулканізм в Азії
40. Органічний світ Тихого океану.
41. Неотектонічні процеси та вулканізм на материку Африка
42. Органічний світ Індійського океану
43. Поверхневі води Європи.
44. Органічний світ островів Океанії
45. Поверхневі води материка Південна Америка
46. Мусонні типи кліматів в Азії
47. Континентальні типи кліматів Азії
48. Поверхневі води Африки
49. Тропічні типи кліматів Африки
50. Морські типи кліматів на материку Північна Америка
51. Мінеральні багатства Світового океану та їх використання
52. Тропічні типи кліматів Південної Америки
53. Екологічні проблеми Світового океану: прояви та наслідки.
54. Сучасні ландшафти Європи.
55. Комплексна фізико-географічна характеристика : Середземномор'я. Герцинської Європи, Середньоевропейської рівнини, Східно-Європейської рівнини, Середньої Азії, Центральної Азії, Східної Азії, Південно-Східної Азії, Східного Сибіру, Західного Сибіру, півострова Індостан, Аравійського півострова, Північної Африки, Південної Африки, Западни Конго, Східної Африки, о. Мадагаскар,



## VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

### Основна:

1. Атлас мира. – М.: ГУГК, 1981.
2. Атлас вчителя. – К.: Картографія, 2015.
3. Африка: енциклоп. справоч. Т. 1-2. / Гл. ред. А. Громько. – М.: Сов. енциклопедия, 1986.
4. Волошин І.І., Чирка В.Г. Географія Світового океану: Навч. посібник для вчителів серед. загальноосвіт. шк. – К.: Перун, 1996. – 224 с.
5. Гаврилюк В.С. Природа Північної Америки: Бібліотека вчителя географії. В.С. Гаврилюк. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1971. – 104 с.
6. Гаврилюк В.С. Фізична географія Південної Америки: Навч. посібник. – К.: Вища школа., 1993. – 135 с.
7. Гаврилюк В.С. Зарубіжна Азія. Фізична географія: Навч. посібник. – К.: Вища школа., 1978. – 131 с.
8. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник. – Вінниця: «Віндрук», 2005. – 464 с.
9. Ковалишин Д.І. Практикум з фізичної географії материків і океанів (для студентів географічних спеціальностей вузів). – Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. – 88 с.
10. Половина І.П. Фізична географія Європи: Навч. пос. для студ. геогр. спеціальн. вищ. навч. закл. – К.: «АртЕк», 1998. – 272 с.
11. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навч. посібник Частина II. Євразія. – Вінниця: «ГІПАНІС», 2005. – 510 с.

### Додаткова:

1. Алисон Д. и др. Мадагаскар: пер. С англ.. – М.: Прогрес, 1990. – 296 с.
2. Бабаев А.Г. и др. Пустыни (Природа мира). – М.: Мысль, 1986.

3. Богданов Д.В. Региональная физическая география Мирового океана. – Л.: Гидрометеиздат., 1985. – 312 с.
4. Гвоздецкий Н.А. Карст (Природа мира). – М.: Мысль, 1981.
5. Гвоздецкий Н.А., Голубчиков Ю.Н. Горы (Природа Мира). – М.: Мысль, 1987.
6. Глазовская М.А. Почвы зарубежных стран. М., 1983.
7. Долгушин Л.Д., Осипова Г.В. Ледники (Природа мира). – М.: Мысль, 1989.
8. Дрейк Ч. и др. Океан сам по себе и для нас. – М.: Прогресс, 1982.
9. Исаченко А.Г., Шляпников А.А. Ландшафты. Серия: Природа мира. – М.: Мысль, 1989. – 503 с.
10. Каплин П.А. и др. Берега. Серия: Природа мира. – М.: Мысль, 1991.
11. Кист А. Австралия и острова Тихого океана. – М.: Прогресс, 1980. – 267 с.
12. Клаудсли-Томпсон Дж. Л. и др. Сахара: пер. с англ.. – М.: Прогресс, 1990. – 424 с.
13. Лукашова Е.Н. Южная Америка. – М.: Госпучпедиз, 1958.
14. Марков К.К. Орлова А.И. и др. Общая физическая география. – М., 1967.
15. Муранов О. Голубі очі планети . – К.:Веселка,1980
16. Муранов О. Великі, могутні, живі. – К.: Веселка, 1984
17. Мухин Г.И. Австралия и Океания. –М., Высшая школа, 1967.
18. Половина І.П., Затула В.І. Загальні географічні закономірності Землі: навч. Посібник. – К.: НПУ, 2002.
19. Степанов В.Н. Океаносфера. – М.: Наука, 1975.
20. Тарасюк Н.А. Фізична географія та екологія Світового океану. Практикум з курсу. –Луцьк, 2004.
21. Тарасюк Н.А. Фізична географія материків і океанів. Частина 1. Світовий океан: навчально-методичний комплекс.// Н.А.Тарасюк, Н.В.Цвид-Ендрю -Луцьк, 2016.- 186 с.

22. Тарасюк Н.А. ІНДЗ та курсові роботи з фізичної географії / Н.А.Тарасюк, І.М.Нетробчук, М.М.Мельничук. – Луцьк: Вежа, 2011. – 184 с.
23. Тихий океан / Л.И. Галеркин, М.С. Барабаш, В.В. Сапожников, Ф.А. Пастернак/ Под общ. ред. О.К. Леонтьева. – М.: Мысль, 1982. – 316 с.
24. Щербань М.І. Клімати земної кулі. – К.: Рад. школа, 1986. – 234 с.

### *ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ*

Ресурсною базою вивчення дисципліни “Фізична географія материків і океанів” є навчально-методична база наступних установ та мережі Інтернет:

- лабораторії кафедри фізичної географії СНУ імені Лесі Українки
- бібліотека кабінету регіональної фізичної географії географічного факультету ВНУ імені Лесі Українки ( каб.624)
- <http://www.geografica.ua>
- <http://rp5.ua>
- [http://29palms.ru/index.php?link=amazon\\_river](http://29palms.ru/index.php?link=amazon_river)
- <https://ukurier.gov.ua/uk/news/vcheni-povidomili-sho-najvishomu-derevu-amazonki-n/>
- <http://www.vseznaika.org/geography/kakoe-mesto-na-zemle-samoe-zharkoe-a-kakoe-samoe-xolodnoe/>
- <https://www.capital.ua/ru/news/138086-v-antarktike-snova-zafiksirovali-rekordno-vysokuyu-temperaturu#ixzz6DuWiTmff>
- <http://www.coe.int/en/web/bern-convention>
- <http://natura2000.eea.europa.eu/#>



## 2. ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

*Тема: Атлантичний океан*

Мета: виявити особливості прояву процесів динаміки літосферних плит та розвитку земної кори океанічного типу

Завдання:

1. Використовуючи доступні інтернет-ресурси та карти «Атласу вчителя» (2010 р.) побудувати карту світу «Літосферні плити». Підписати їх назви, окремим кольором виділити кожен з літосферних плит, вказати напрямки та швидкість їх переміщення. В зошиті окремо скласти список великих та малих літосферних плит.

2. Враховуючи особливості трактування сучасної географічної картини світу виписати в зошит основні аргументи, що підтверджують теорію «Нової глобальної тектоніки».

3. Використовуючи старі, непридатні для роботи шкільні атласи світу, апробувати методику схеми руху літосферних плит. З цією метою підготувати пазли з межами країн материків (шельфова зона) та скласти їх. Весь процес записати у відео, яке можна демонструвати для доповіді або на уроках географії та природознавства.

4. На контурній карті «Літосферні плити» штриховкою виділити Серединно-Атлантичний хребет, океанічні западини Атлантики. В зошиті описати особливості будови та сучасні геоморфологічні процеси.

*Довідкова інформація*

1. Тихоокеанська плита — найбільша за площею, що цілком складається з океанічної кори і займає більшість дна від осі Східно-Тихоокеанського підняття до системи глибоководних жолобів на півночі і заході Тихого океану.

2. Плита Наска — аналогічна за складом до Тихоокеанської і займає дно Тихого океану на схід від осі Східно-Тихоокеанського підняття до осі Перуансько-Чилійського жолоба.

3. Північноамериканська плита — з півдня обмежена трансформними розломами Кайман і Баракуда. Її східна межа проходить по осі Серединно-Атлантичного хребта, а північна — по його характерному продовженню — хребту Геккеля.

4. Південноамериканська плита — межує з Північно-Американською по розлому Баракуда. Зі сходу вона обмежується зоною Серединно-Атлантичного хребта, а на півдні — жолобом вздовж Сандвічевих островів. Далі на захід границя плити проходить по трансформному розлому аж до Магелланової протоки. Її західну границю традиційно проводять по Перуансько-Чилійському жолобу.

5. Африканська плита, окрім континентальної, включає в себе океанічну кору Атлантичного, Індійського, Північного Льодовитого океанів. Переважна більшість границь цієї плити припадає на рифтові тріщини та трансформні розломи Південно-Атлантичного, Африкано-Антарктичного, Західно-Індійського й Аравійсько-Індійського підводних хребтів, а також Аденської затоки і Червоного моря. По Азоро-Гібралтарському трансформному розлому Африканська плита межує з Євразійською.

6. Євразійська плита у своєму складі має суттєву частку континентальної кори. З півночі і заходу по рифтовій осі середньо-океанічних хребтів Геккеля, Леона та Північно-Атлантичного вона межує з Північно-Американською плитою. Східна межа Євразійської плити проходить по горах Паміру, Тянь-Шаню, Алтаю, Саян, а далі на схід — по Становому і Алданському хребтах. На заході її границя чітко проявляється по гірських областях Піренеїв, Альп, Карпат, Кавказу і Копетдагу.

7. Індійська плита, або Індо-Австралійська, плита включає в себе як материкову літосферу Індостану й Австралії, так і океанічну — північно-східної частини Індійського океану.

8. Антарктична плита оточена трансформними розломами, що визначають її границі.

До великих плит також відносять Аравійську (що майже повністю складається з материкової літосфери), а також плиту Кокос (що повністю складається з океанічної кори). Майже усі малі плити входять до планетарних поясів стиснення літосфери, які визначаються планетарними гірськими системами.

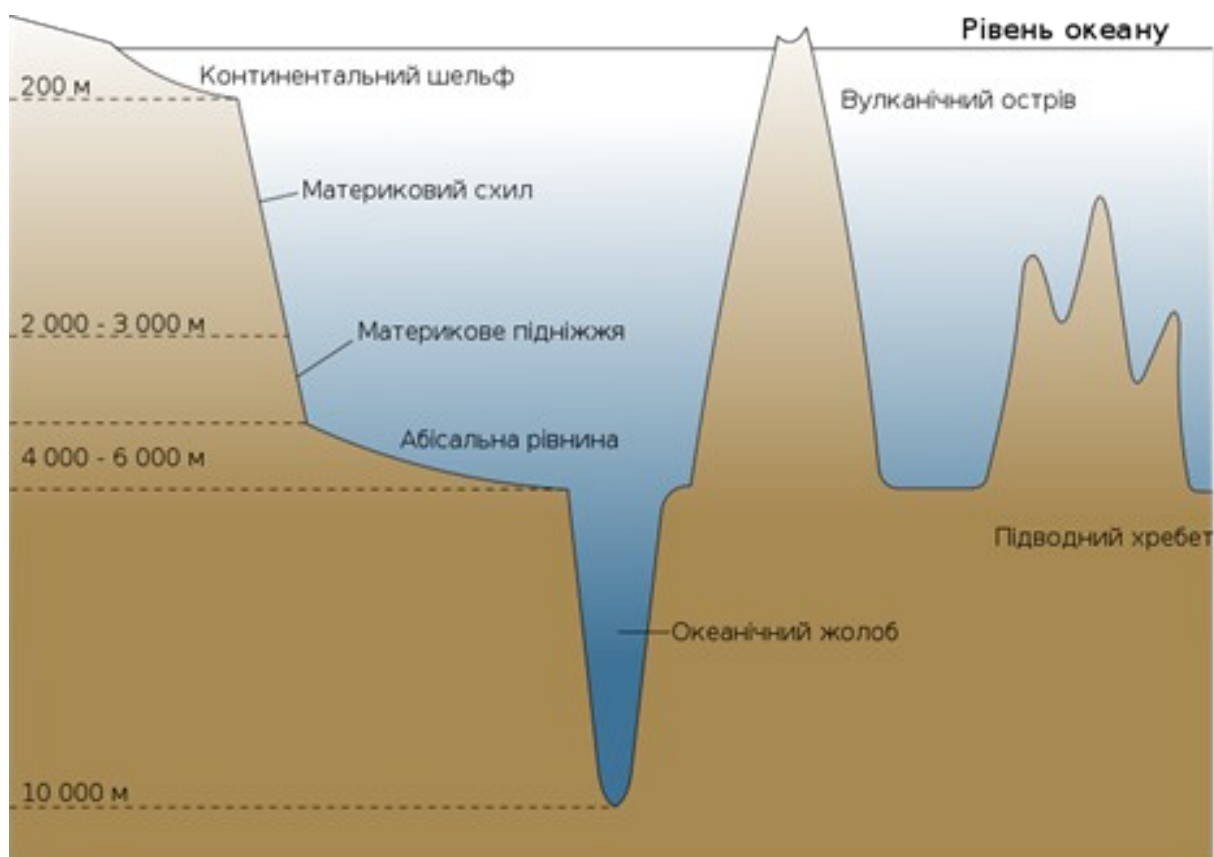


Рис. 1. Структурні елементи рельєфу дна Світового океану



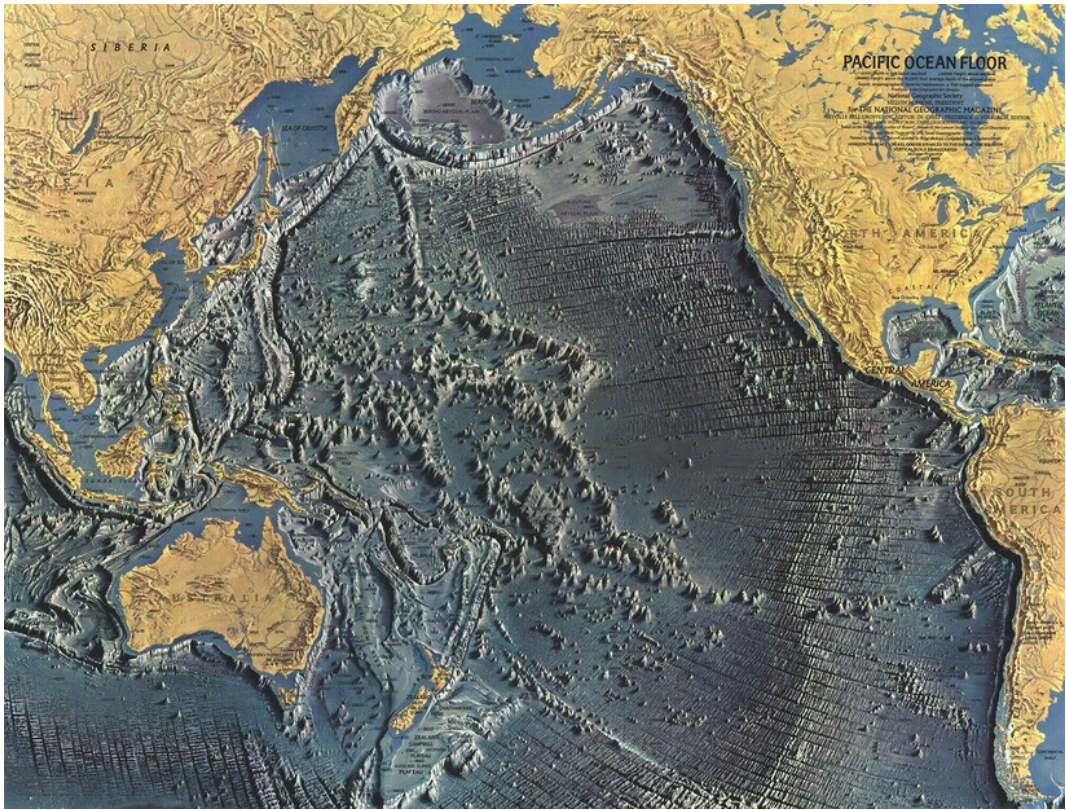


Рис. 3. Рельєф дна Тихого океану.

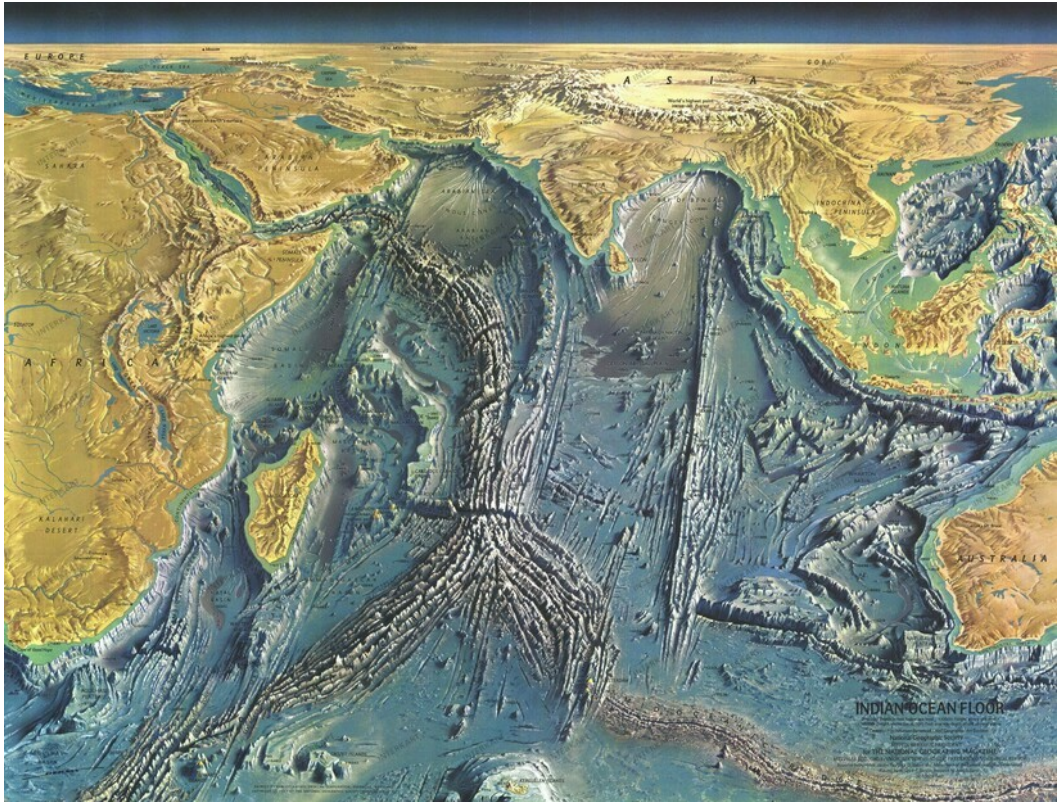


Рис. 4. Рельєф дна Індійського океану



Рис.5. Рельєф дна Північного Льодовитого океану

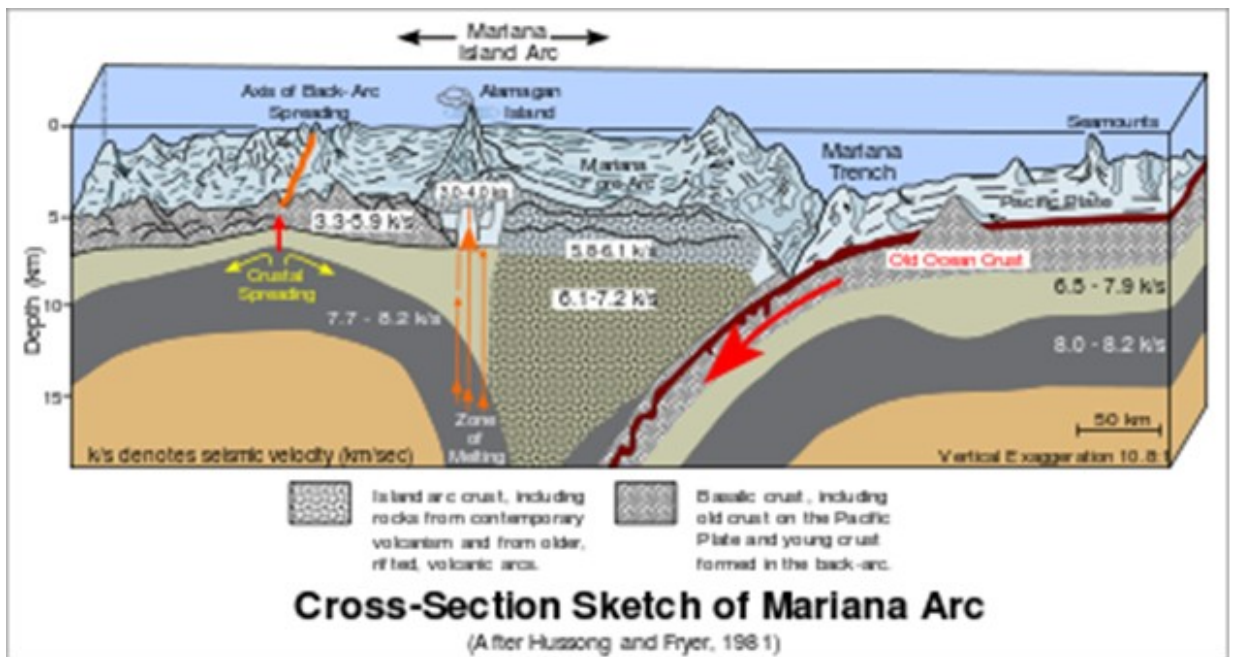


Рис.6. Особливості потоків речовини в географічні оболонці.

Тема: *Природа морів Атлантичного океану*

Мета: вивчити фактори формування природи акваторій океану, взаємозв'язки компонентів довкілля та напрямки використання ресурсів

*Завдання*

1. Графічно показати на контурній карті систему течій в Атлантичному океані
2. Підготувати письмову комплексну фізико-географічну характеристику морів Атлантики ( за вибором).
3. Підготувати аналітичну записку на тему: «Ресурси середземноморських акваторій Атлантики та їх використання». Порівняти особливості природокористування та його наслідки середземноморських акваторій ( північно-європейського, південно-європейського та центральноамериканського)

Тема: *Природа морів Північного Льодовитого океану*

Мета: вивчити особливості формування природи Північного Льодовитого океану і взаємозв'язки компонентів довкілля

Завдання:

1. Письмово скласти характеристику природних умов та ресурсів океану. Виділити такі основні моменти: Фізико-географічне положення і розміри. Основні риси геологічної будови і рельєф дна. Донні відклади. Береги. Кліматичні умови. Поверхневі течії. Водні маси. Органічний світ. Фізико-географічне районування. Господарське використання природних ресурсів океану.
2. Використовуючи інформаційні ресурси підготувати презентацію-повідомлення «Екологічна ситуація акваторії Північного Льодовитого океану»

Тема: *Порівняльна фізико-географічна характеристика природи Індійського та Атлантичного океанів*

Мета: вивчити особливості взаємодії, подібності і відмінності природних умов і виділити чинники що їх зумовлюють.

Завдання

1. За підручниками та тематичними картами провести порівняльний аналіз природи Індійського та Атлантичного океанів. Виділити подібні та відмінні риси. Відповідь оформити у вигляді таблиці «Порівняльна характеристика Індійського та Атлантичного океанів» із виділеними та заповненими колонками: Загальні відомості. Основні риси геологічної будови і рельєф дна. Донні відклади та корисні копалини. Типи берегів. Кліматичні умови. Динаміка поверхневих вод, поверхневі течії ( теплі, нейтральні, холодні). Водні маси та їх типи.

2. Підготувати презентацію на тему « Багатство органічного світу Атлантики та Індійського океану» Обґрунтувати чинники та наслідки атропогенного впливу.

Тема: *Тихий океан*

Мета: володіти навиками підготовки фізико-географічної інформації для потреб практики природокористування та охорони вод океану

Завдання:

1. Скласти характеристику природи Тихого океану використовуючи метод SWOT-аналізу.

2. Обґрунтувати ризики розвитку напрямків природокористування стосовно акваторій прилеглих до материків та частин світу : Азії, Океанії, Австрало-Індонезійського регіону, при антарктичних областей та Америки.

3. Виписати в зошит та виділити на контурній карті природоохоронні регіони та акваторії з проявом кризових екологічних ситуацій.



### 3. ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Для розуміння стану проблем частин Світового океану необхідно керуватись знаннями та вміннями з орієнтації по географічній карті різної інтерпретації. Тому завдання самостійної роботи одне – знати географічні назви та вміти знаходити їх на карті. З цією метою пропоновано список географічних назв частин океану.

#### *1. Атлантичний океан (Atlantic ocean)*

##### **Моря і великі затоки (*Sea and large bays*):**

Балтійське ( Baltic )

Північне ( Northern )

Ірландське ( Irish )

Кельтське ( Celtic )

Середземне ( Mediterranean )

(Егейське/Aegean,

Адріатичне/Adriatic,

Тірренське/Tyrrhenian,

Іонічне/Ionian,

Лігурійське/Ligurian)

Ла-Плата ( La Plata )

Святого Лаврентія ( St. Lawrence )

Мармурове ( Marble )

Чорне ( Black )

Азовське ( Azov )

Саргасове ( Sargasso )

Скотія ( Scotia )

(Скоша/Scotia, Скотта/Scott)

Уеделла ( Uedella )

Карібське ( Caribbean )

Мексиканське ( Mexican )

Біскайська ( Biscay )

Гвінейська ( Guinea )

##### **Течії (*Current*):**

Північно-Пасатна ( Northeast trade wind )

Антильська ( Netherlands )

Карібська ( Caribbean )

Флорідська ( Florida )

Гольстрім ( Gulfstream )

Північно-Атлантична ( North Atlantic )

Ірмінгера ( Irminher )

Лабрадорська ( Labrador )  
Канарська ( Canary )  
Міжпасатна ( Between trade wind )  
Гвінейська ( Guinea )  
Бенгельська ( Benhel )  
Південно-Пасатна ( South trade  
wind )

Гвіанська ( Guiana )  
Бразильська ( Brazilian )  
Фолклендська ( Falklands )  
Західних вітрів ( Westerlay winds )

**Хребти (*Ranges*):**

Серединний Атлантичний ( Middle Atlantic )  
(Північно-Атлантичний/North Atlantic, Південно-Атлантичний/South Atlantic)  
Кніповича ( Knipovicha )  
Мона ( Mona )  
Рейк'янес ( Reykyanes )  
Китовий ( Cetaceous )  
Південно-Антильський ( South Netherlands )  
Африкано-Антарктичний ( African-Antarctic )

**Океанічні підняття ( височини, плато)(*Ocean hill (uplift,plateu )*):**

Бермудське ( Bermuda )  
Ріу-Гранді ( Rio Grande )  
Роккол ( Rokkol )  
Сьєра-Леоне ( Sierra Leone )  
Ньюфаундлендський хребет ( Newfoundland Ridge )

Антильський Зовнішній Вал ( Antilles outer shaft )  
Демерара ( Demerara )  
Канарське ( Canary )  
Мадейри ( Madeira )  
Зеленого мису ( Cape Verde )

**Улоговини(*Basin*):**

Норвежська ( Norwegian )

Західно-Європейська ( Western Europaen )  
Лабрадорська ( Labrador )

Ньюфаундлендська (Newfoundland )	Бразильська (Brazilian )
Іберійська ( Iberian )	Ангольська ( Angolan )
Північно-Американська ( North American )	Аргентинська ( Argentine )
Канарська ( Canary )	Капська ( Cape )
Зеленого мису ( Cape Verde )	Агульяс ( Agulhas )
Гвіанська (Guiana )	Південно-Антильська ( South Notherlands )
Сьєра-Леоне ( Sierra Leone )	Африкано-Антарктична ( African- Antarctic)
Гвінейська (Guinea )	

**Розломи (*Faults*):**

Атлантик ( Atlantis )	Вознесіння ( Ascension )
Віма ( Wim )	Св.Єлена ( St.Helena )
Рейк'янес ( Reykyanes)	Чейн ( Cheyne )
Сан-Паулу ( Sao Paulo )	

**Глибоководні жолоби/*Deep trenches*:**

Пуерто-Ріко ( Puerto Rico ) (8742 м)  
Кайман ( Cayman ) (Батлет/Batlet,7491м; Орієнт/Orient,6795м)  
Південно-Сандвічевий ( South Sandwich ) ( 8264 м)  
Романш ( Romansh ) ( 7856 м)

**2.2. Індійський океан (*Indian ocean*)**

**Моря і великі затоки (*Sea and large bays*):**

Аравійське ( Arabian )	Співдружності ( Cooperation )
Червоне (Red)	Перська затока ( Persian Gulf )
Андаманське ( Andamand )	Аденська ( Aden )
Тіморське ( Timor )	Бенгальська ( Bengali )
Арафурське ( Arafura )	Карпентарія ( Carpentaria )

Велика Австралійська ( Great Australian )

**Течії ( Current):**

Сомалійська ( Somali )

Мусонна ( Monsoon )

Південна Пасатна ( South trade )

Мозамбікська ( Mozambican )

Мису Голкового ( Cape needle )

Мадагаскарська ( Malagasy )

Західно-Австралійська (Western Australian )

Течія Західних вітрів(Westerlay winds)

**Хребти( Ranges):**

Аравійсько-Індійський ( Arabian Indian )

Мальдівський ( Maldivian )

Маскаренський ( Maskaren )

Мадагаскарський (Malagasy )

Мозамбікський (Mozambican )

Центрально-Індійський ( Central Indian )

Західно-Індійський ( Western Indian )

Африкано-Антарктичний (African-Antarctic )

Східно-Індійський ( East Indian )

Західно-Австралійський (Western Australian )

Кергелен ( Kerguelen )

**Океанічні підняття (височини і плато )( Ocean hill (uplift,plateu ):**

Австрало-Антарктичне ( Australian Antarctic)

Агульяс ( Agulhas )

Мілл ( Mill )

Зеніт ( Zenith )

Кювьє ( Куувье )

Натураліста ( Naturalist )

**Улоговини( Basin):**

Аравійська (Arabian )

Сомалійська (Somali )

Центральна ( Central )	Аміратська ( Emirate )
Кокосова ( Coconut )	Маскаренська ( Maskaren )
Західно-Австралійська ( Western Australian )	Мадагаскарська ( Malagasy )
Натураліста ( Naturalist )	Мозамбікська ( Mozambican )
Південно-Австралійська ( South Australian )	Крозе ( Crozet )
	Австрало-Антарктична ( Antarctic )

### **Розломи( *Faults*):**

Оуен ( Owen )	Принс-Едуард ( Prince Edward )
Діамантіна ( Diamantina )	Амстердам ( Amsterdam )
Маврікій ( Mauritius )	Тасмановий ( Tasman )

### **Глибоководні жолоби( *Deep trench*):**

Зондський ( Sunda ) ( 7729 м )	Оббі ( Obbi )
Чагос ( Chagos )	Баллійська депресія ( Balinese depression )
Східно-Індійський ( Eastern Indian )	
Тіморський ( Timor )	

## **2.3. Північний Льодовитий океан ( *Arctic ocean* )**

### **Моря та великі затоки( *Sea and large bays*):**

Норвежське ( Norwegian )	Лаптевих ( Laptev )
Гренландське ( Greenlandic )	Східно-Сибірське ( East Siberian )
Баренцеве ( Barents )	Чукотське ( Chukchi )
Біле ( White )	Бофорта ( Beaufort )
Карське ( Kara )	Баффіна ( Baffin )

Гудзонова ( Hudson )

**Течії ( *Current* ):**

Східно-Гренландська ( East  
Greenlandic )

Західно-Гренландська ( West  
Greenlandic )

Норвежська ( Norwegian )

Нордкапська ( Nordkapska )

Новоземельська ( New Land )

Шпіцбергенська ( Shpitsberhen )

Арктичного дрейфу ( Arctic drift )

**Хребти ( *Ranges* ):**

Кольбейсен ( Kolbeysen )

Мона ( Mone )

Кніповича ( Knipovicha )

Гаккелля ( Gakkel )

Ломоносова ( Lomonosov )

Менделєєва ( Mendeleev )

Чукотське підняття ( Chukchi

raising )

**Улоговини ( *Basin* ):**

Нансена ( Nansen )

Амундсена ( Amundsen )

Макарова ( Macarov )

Підводників ( Submariners )

Канадська ( Kanadian )

Норвежська ( Norwegian )

Гренландська ( Greenland ) ( 5527 м )

Лофотенська ( Lofoten )

**Шельфові жолоби ( *Shelf trough* ):**

Сміт-Лінкольн ( Smith-Lincoln )

Мод ( Mod )

Мак-Клур ( Mc Klur )

Амундсена ( Amundsen )

## 2.4. Тихий океан (*Pacific ocean*)

### Моря та великі затоки (*Sea and large bays*):

Берінгове ( Bering )	Мінданао/Bohol, Сібуян/Sibuyan,
Охотське ( Okhotsk )	Вісаян/Visayas,
Японське ( Japan )	Хальмахера/Halmahera )
Жовте ( Yellow )	Новогвінейське ( New Guinea )
Східно-Китайське ( Eastern China )	Соломонове ( Solomonic )
Південно-Китайське ( South China )	Коралове ( Coral )
Філіпінське ( Filipino )	Тасманове ( Tasman )
Австроло-Азійське	Росса ( Ross )
середземномор'я ( Australian-Asian	Амудсена ( Amundsen )
Mediterranean )	Белінсгаузена ( Belinshauzen )
( Яванське/Javanese, Флорес/Flores,	Каліфорнійська затока ( Gulf of
Саву/Sava, Банда/Gang,	California )
Серам/Ceram, Молукське/Moluk,	Аляскінська ( Alaska )
Сулавесі/Celebes, Сулу/Sulu,	

### Течії (*Current*):

Північна Пасатна ( Northern trade	Ель-Ніньо ( El Nino )
wind )	Південна Пасатна (South trade
Куро-Сіо ( Kuro-sio )	wind )
Аляскінська ( Alaska )	Східно-Австралійська ( Eastern
Каліфорнійська (California )	Australian )
Камчатська ( Kamchatka )	Течія західних вітрів (Westerlay
Ойя-Сіо ( Oya-sio )	winds
Міжпасатна (Between trade wind )	Перуанська ( Peruvian )

### Хребти (*Ranges*):

Південно-Тихоокеанський ( South Pacific )

Східно-Тихоокеанський ( Eastern Pacific )

Океанічний вал Еауріапик ( Oceanic shaft Eauriapik )

Капінгамаранга ( Karinhamaranha )

Гавайський ( Hawaiian )

Імператорський ( Emperor )

Карнеги ( Carnegie )

Кокос ( Coconut )

Сала-і-Гомес ( Sala-i-Gomes )

Наска ( Nazca )

Маккуорі ( Macquarie )

Гори Маркус-Некер( Мід-Пасифік )  
( Mount Marcus Necker )

### **Океанічні підняття ( височини і плато ) ( *Ocean hill (uplift,plateu )* ):**

Новозеландське плато  
( New Zealand Plateau )

Чилійське підняття  
( Chilean raising )

Альбатрос ( Albatross )

Височина Шацького ( Height Shatsky )

Хесса ( Hess )

Магелана ( Magellan )

Плато Махінікі ( Plateau Mahiniki )

### **Улоговини( *Basin* ):**

Північно-Західна ( North West )

Північно-Східна ( North East )

Західно-Каролінська ( West Karolin )

Східно-Каролінська ( East Karolin )

Центральна ( Central )

Західно-Маріанська ( Western ( Marianas )

Філіпінська ( Filipino )

Східно-Маріанська ( Eastern Marianas )

Белінсгауцена ( Belinshauzen )

Перуанська ( Peruvian )

Меланезійська ( Melanesian )

Північно-Фіджійська ( North Fijian )

Південна ( South )

Гватемальська ( Guatemalan )

Панамська ( Panamanian )

Чилійська ( Chilean )

Новокаледонська

( New Caledonian )

Тасманова ( Tasman )

### **Розломи ( *Faults* ):**



Мендосіно ( Mendocino )

Пайонір ( Pioneer )

Клареон ( Klareon )

Кліппертон ( Kliperton )

**Глибоководні жолоби( *Deep trench*):**

Алеутський ( Aleut ) ( 7855 м )

Курило-Камчатський ( Kuril-

Kamchatka ) ( 9717 м )

Ідзу-Бонінський ( Izu-Boninskyu ) ( 9810 м )

Нансейський

(Рюкю) Рюкюу, 7790 м )

Маріанський ( Marianas ) (11022 м )

Валкано ( Valcani )

Філіппінський ( Filipino ) ( 10265 м )

Банда ( Gang )

Вітязя ( Vityaz )

Ново-Гвінейський ( New Guinea )

Бугенвільський ( Buhenvill )

Тонга ( Tonga ) ( 10882 м )

Кермадек ( Karmadek ) ( 10047 м )

Центрально-Американський (

Central American ) ( 6639 м )

Перуанський ( Peruvian ) ( 6601 м )

Чілійський ( Chilean ) ( 8180 м )

## 4. ГЛОСАРІЙ

**Айсберг** – великий плаваючий уламок льоду ( льодова гора). Утворюються біля узбережжя о.Гренландія ( скелясті утворення) та як уламки шельфових льодовиків Антарктиди ( столові айсберги).

**Акваторія** – обмежена ділянка поверхні океану чи моря, затоки, протоки в природних або умовно виділених обґрунтованих межах для практики природокористування ( наприклад, акваторія порту)

**Апвелінг** – висхідні потоки водних мас з глибин до поверхні океану та морів внаслідок впливу постійних змінних вітрів в напрямку від суходолу ( наприклад пасат в тропічних широтах біля західних берегів тропічних материків). У відкритих просторах океану апвелінг утворюється в зоні дивергенції та в центрах циклональних круговоротів. Найчастіше спостерігається підняття вод з глибин 200-300 м з товщі багаті на кисень, азот та фосфор. Саме тому в зонах апвелінгу активно розвивається фіто-та зоопланктон, і як наслідок зони апвелінгу багаті на рибу і часто є регіонами рибного промислу.

**Атол** ( дослівно з малайської - замкнений) — це кораловий острів у формі суцільного або розірваного овального ланцюга дрібних островів , в центральній частині якого є неглибока лагуна (до 100 м) . Утворюються атоли із ректок коралових споруд на вулканічній основі.

Діаметр лагуни атола відповідає розмірам кратера згаслого вулкана або кальдери ( від 1 до 100 км. Над рівнем океану острови-атоли підносяться на 10—15 м.

**Бар-** вузьке, витягнуте вздовж узбережжя підводне підняття ( іноді виходить на поверхню), протяжністю до 100-400 км, яке утворюють наноси хвиль ( пісок, гравій, черепашки), відклади нагромаджуються перпендикулярному

до берегової лінії. **Біогенні відклади**- донні океанічні осадові відклади, як результат нагромадження органічних решток ( переважно кременисті та карбонатні намули). Поширені на 50% дна океану.

**Банка** — підняття дна або мілководдя відносно оточуючої акваторії в межах континентального шельфу з невеликими глибинами. Вони не мають зв'язку із суходолом, утворені теригенними, карбонатними або вулканічними породами, дуже багаті на рибу.

.Десять найбільших банок у Світовому океані:

1. Велика Ньюфаундлендська банка (280 000 км<sup>2</sup>)<sup>[5]</sup> — теригенна банка
2. Велика Багамська банка (95 798 км<sup>2</sup>, має острови, площа без островів)
3. Сая-де-Малья (35 000 км<sup>2</sup>, за винятком Північної банки, найменша глибина 7 м)
4. Сейшельська банка (31 000 км<sup>2</sup>, включаючи острови 266 км<sup>2</sup>)
5. Банка Джорж (28 800 км<sup>2</sup>) — теригенна банка
6. Лансдаунська банка (21 000 км<sup>2</sup>, на захід від Нової Каледонії, найменша глибина 3,7 м)
7. Доггер-банка (17 600 км<sup>2</sup>, найменша глибина 13 м)
8. Мала Багамська банка (14 260 км<sup>2</sup>, має острови, площа без островів)
9. Велика Чагоська Банка (12 642 км<sup>2</sup>)
10. Рід банка, острови Спратлі (8866 км<sup>2</sup>, найменша глибина 9 м).

**Бухта**- це невелика затока океану, яка глибоко врізається в суходіл. Від океану чи моря бухта захищена островами або мисами, що захищають затоку від прямого впливу відкритих просторів океану. Тому саме бухти затишні для суденю.

**Вітрові (дрэфові) течії** - течії, які виникають внаслідок стійкого впливу повітряних потоків. Це результат взаємодії фізичної взаємодії тепря поверхні водної маси з повітряною.

**Вулканізм підводний** – прояв активної вулканічної діяльності на дні океану чи моря (під водою). Внаслідок підводних вивержень можуть утворюватись острови (наприклад о. Сюртей, що виник біля Ісландії в 1963-1967 рр.) [ ]

**Гайоти ( гійоти)** — поодинокі плосковершинні підводні вулканічні гори, зазвичай на 200 м нижче рівня поверхні океану. Типові для дна Тихого океану.

**Геосинклінальний пояс** – протяжний тектонічно та вулканічно активний рухомий пояс земної кори. В океані утворюється між континентальними та океанічними літосферними плитами. На поверхні планети виділяються такі геосинклінальні пояси: Тихоокеанський (Тихоокеанське вогняне кільце, вулканічне кільце Тихого океану), Середземноморський, Урало-Монгольський, Грампіанський (Атлантичний та Арктичний). Найбільш активний в кайнозої Тихоокеанський пояс, типовими є вулканічні острівні дуги, часті землетруси, всі види вулканічної діяльності. Найбільш давній – Грампіанський, в результаті активності якого утворились каледонські структури Скандинавії та Гренландії.

**Глибинний розлом** - розривне порушення земної кори аж до глибин верхньої мантії, лінійно витягнуте.

**Глибинні течії** - течії у товщі води ( зазвичай глибше від 150 – 200 м), які виникають внаслідок різниці характеристик водних мас або як компенсаційні рухи від згінно-нагінних процесів на поверхні океану.

**Горизонтальні тектонічні рухи** - це горизонтальні переміщення літосферних плит, їх активність внаслідок відцентрових сил обертання Землі та різниці характеристик внутрішніх оболонок планети. В результаті розходження літосферних плит відбувається **дивергенція**, або спредінг, процес розсовування жорстких літосферних плит в області рифтів серединно-океанічних хребтів із постійним нарощуванням кори океанічного типу за рахунок матеріалу, що піднімається з верхньої мантії .

**Затока**- це частина акваторії океану або моря, яка глибоко врізається до суходілу, але характеризується вільним водообміном з основним басейном.

**Ізобати** - лінії на географічній карті, що сполучають однакові глибини дна океанів, морів чи озер. Відображають особливості підводного рельєфу., сприяють побудові 3-D карт рельєфу дна.

**Ізогаліни** - лінії на карті Світового океану, що сполучають точки з однаковою солоністю води.

**Конвергенція - зіткнення** (сходження) літосферних плит унаслідок їх зустрічного руху. Супроводжується вулканізмом та землетрусами.

**Коса** – це нагромадження осадового матеріалу вздовж узбережжя моря або затоки, яке утворює стрічкоподібну ділянку суходолу сполучену з берегом.

**Літораль**- ділянка узбережжя та морського дна, яка періодично затоплюється під час припливів і звільняється під час відпливів. В тропічних широтах утворюються мангрові ліси.

**Літосферні плити** — великі блоки літосфери Землі, відокремлені системою глибинних розломів, їх межі утворюють сейсмічні пояси Землі. Літосферні плити складаються як з материкової, так і з океанічної земної кори. Лише Тихоокеанська літосферна плита характеризується поширенням земної кори океанічного типу. Згідно гіпотези "нової глобальної тектоніки" літосферні плити постійно рухаються одна відносно одної та від серединно-океанічних хребтів (зон розтягання земної кори) до зон стиснення (зон Беньофа).

**Материкове підніжжя** – підводна рівнинна окраїна материка зазвичай на глибинах від 2500 до 3000 м з товщею пухких осадових порід і нахилена від материкового схилу в бік ложа дна океану.

**Материковий схил** - підводна окраїна материка із земною корою материкового типу. Виділяється з глибини шельфу (200 м) до материкового підніжжя, з крутим схилом ( 15-20°, іноді до 40°), часто розсічена каньонами.

**Мобілізм** - наукова теорія про особливості розвитку і формування та рухів земної кори планети Земля.

**Море** - частина Світового океану, що відокремлена від нього островами, підводним підняттями і характеризується своєрідними гідро кліматичними умовами.

**Морські термохалинні течії** - переміщення водних мас в океанах і морях виникають внаслідок нерівномірного розподілення температури і солоності води.

**Мусони** — стійкі сезонні переміщення повітряних мас, що виникають внаслідок відмінності атмосферного тиску над океаном на суходолі. Зимовий мусон сухий - із суходолу на океан, море, а літній вологий — з океану, моря на суходіл.

**Нектон** - активно плаваючі морські організми, які живуть в товщі води.

**Нова глобальна тектоніка** - це наукова теорія про горизонтальне переміщення літосферних плит по астеносфері. Вчені стверджують, що в зоні рифтових розломів серединно-океанічних хребтів літосферні плити розсовуються (спрединг) і формується наймолодша земна кора внаслідок застигання магми, що надходить до поверхні з надр Землі. В зоні глибоководних жолобів спостерігаються зустрічні рухи літосферних плит (субдукція), коли одна плита підсовується під іншу. Це процес супроводжується інтенсивним прогинанням тоншої плити та утворенням глибоководного жолобу (з глибинами понад 6000 м), також в зоні зіткнення плит формуються складчасті споруди, проявляється активний вулканізм.

**Острови вулканічні** - острови, які виникли у результаті вулканічної діяльності на дні моря (наприклад Гавайські острови, о. Вознесіння)

**Океанічні жолоби** (западини) **серповидно** витягнуті вузькі зниження дна океану з глибинами понад 6000 м. Є зоною субдукції, тобто зоною занурювання тонкої літосферної плити (із земною корою океанічного типу) під сусідню важку літосферну плиту (з матерковим типом земної кори). Найбільш поширені глибоководні жолоби в межах Тихоокеанського геосинклінального поясу).

Всього на дні океану виділяється 34 жолоби з глибинами понад 10000 м:

1. Маріанський жолоб — 11022 м,
2. Тонга — 10882 м,
3. Філіппінський жолоб — 10 540 м.
4. Кермадек — 10047 м

**Острівна дуга** – група вулканічних островів, які є вершинами підводного вулканічного хребта вздовж глибоководного жолоба.

**Підводний конус виносу** – нагромадження теригенного матеріалу на дні моря чи океану, що утворюється в в гирлі річки і пере відкладається аж до материкового підніжжя, іноді радіус виносу уламкового та мулистого матеріалу сягає до 350 км.

**Припливи та відпливи** — періодичні підвищення й зниження рівня води в морі та океані, що виникає внаслідок притягання маси води гравітаційними силами Місяця та Сонця. В екваторіальному та тропічному поясі припливи і відпливи здебільшого повторюються двічі на добу (півдобові припливи). Із наближенням до полюсів другий максимум поступово зменшується і може взагалі зникати. Такі припливи називають добовими. Середня висота припливу в океані становить 0,5 м. Найвищі припливи — до 18 м — спостерігаються у затоці Фанді на атлантичному узбережжі Північної Америки. Найвищі припливи на узбережжі Європи — у Бретані — сягають 13 метрів.

**Підводні каньйони**- крутосхилі глибокі (до 1-2 км), часто з V-подібним поперечним профілем лінійно витягнуті форми рельєфу, які приурочені до підводної окраїни материків. Починаються зазвичай на шельфі й закінчуються конусом виносу на глибинах 2-4 км. Іноді слугують продовженням наземних річкових долин (Конго, Інд, Амазонка). Підводні каньйони мають тектонічне походження: виникають на місці радіальних розломів материкового схилу впоперек його простягання. В утворенні підводних каньйонів також беруть участь мулисті потоки.

---

**Пляж** - акумулятивна форма рельєфу, утворена в береговій зоні моря під впливом прибійних потоків. Пляжі поділяють за формою поперечного профілю (односхиліві притулені, двосхиліві повного профілю) і складом (піщані, гравійні, галькові, черепашкові).

**Рифтова зона** - осьова частина серединно-океанічних хребтів, яка має характер глибокого грабену, витягнутого вздовж хребта на значну відстань. Характеризуються інтенсивним проявом теплового потоку, сейсмічністю й вулканізмом.

---

**Сало** - стан крижаного покриву, коли спостерігаються поверхневі первинні крижані утворення, що складаються із кристалів у вигляді плям або тонкого суцільного шару.

**Світіння моря** – явище, що спостерігається вночі на поверхні води внаслідок випромінювання світла деякими морськими організмами

**Серединно-океанічний хребет** — глобальна система лінійно-витягнутих піднять на дні океанів, протяжністю в десятки тисяч кілометрів. Структури брилові, із ступінчастими схилами та центральним гарбеноподібним зниженням – рифтовою долиною. Середня висота підняття від підніжжя сягає до 2000м. Утворюються внаслідок спредінгу.

**Спрединг**- процес розсовування (розходження) літосферних плит в зоні глибинних розломів між літосферними плитами із постійним нарощуванням кори океанічного типу (утворення серединних океанічних хребтів)

---

**Тайфун** - тропічний циклон, часто ураганної сили в акваторії Тихого океану Дослівно з китайської - "великий вітер".

**Теорія мобілізму** - ґрунтується на гіпотезі про суміжність обрисів окраїн материків вздовж узбережжя Атлантики та палеонтологічну подібність решток органічного світу. Уперше обґрунтована А. Вегенером у 1912 р. Основні положення теорії мобілізму знайшли розвиток і продовження в теорії "нової глобальної тектоніки".

**Фіксизм** - геотектонічна концепція, яка ґрунтується на гіпотезі про стійке взаємне розташування материків впродовж геологічної історії Землі. Зіни



на поверхні планети обґрунтовують активними вертикальними тектонічними рухами.

**Цунамі** — хвилі, довжиною більше 500 м, які утворюються в морі чи в океані зазвичай внаслідок землетрусів чи вивержень вулканів на дні Світового океану (або падіння астероїду тощо) й охоплюють усю товщу води, на поверхні океану висота сягає лише 2 м, найбільшої руйнівної сили маса води завдає в гавані.

## 5.ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Охарактеризувати географічне положення, розміри, конфігурацію океану і показати їх вплив на формування його основних рис природи.

1. Господарське використання природних ресурсів Тихого океану.
2. Історія відкриття та дослідження: Епоха великих географічних відкриттів,
3. Кругосвітня подорож Магелана,
4. Подорожі Джеймса Кука.
5. Подорожі Тура Хеєрдала на «Тигресі» та на «КонТікі».
6. Назвати фактори формування клімату Тихого океану і описати циркуляцію повітряних мас над океаном
7. Охарактеризувати циркуляцію поверхневих вод і назвати поверхневі течії Тихого океану. Показати їх зв'язок з циркуляцією повітряних мас.
8. Охарактеризуйте основні етапи в історії дослідження природи Індійського океану.
9. Охарактеризувати географічне положення, розміри, конфігурацію Північного Льодовитого океану і показати їх вплив на формування основних рис природи.
10. Охарактеризуйте періоди вивчення природи Атлантичного океану.
11. Подорожі команди Жака Іва Кусто.
12. Охарактеризувати географічне положення, розміри, конфігурацію Атлантичного океану і показати їх вплив на формування основних рис природи.
13. Господарське використання природних ресурсів Північного Льодовитого океану.
14. Історія відкриття та дослідження Великого Північного шляху
15. Назвати фактори формування клімату Північного Льодовитого океану і описати циркуляцію повітряних мас над його поверхнею.

16. Охарактеризувати циркуляцію поверхневих вод Північного Льодовитого океану.
17. Вкажіть алгоритм характеристики фізико-географічної характеристики великих природних об'єктів Атлантики.
18. Дайте визначення поняттям «океан» та «материк».
19. Порівняйте рельєф дна Тихого та Атлантичного океанів.
20. Порівняйте рельєф дна Індійського та Північного Льодовитого океану.
21. Охарактеризуйте фізичні та хімічні властивості вод одного з океанів.
22. Охарактеризуйте гідрологічний режим вод одного з океанів.
23. Визначіть закономірності розповсюдження донних відкладів у океанах.
24. Зобразіть графічно структуру природних ресурсів одного з океанів.
25. У чому полягають глобальні зв'язки між океаном та суходолом?
26. Предмет і завдання фізичної географії материків, його місце у системі фізико-географічних курсів, значення у підготовці вчителя географії.

## 6. ФОРМА ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ

### Варіант 1

1. Які з цих тверджень правильні:
  - а) на планеті відмічаємо нерівномірне розміщення частин суші та океану;
  - б) у північній півкулі площа океану більша, ніж у південній;
  - в) у південній півкулі між широтами 40° до 70° пд. Ш. акваторія Світового океану є безперервною.
2. За даними досліджень середня глибина Світового океану рівна:
  - а) 3711 м;
  - б) 3171 м;
  - в) 3117 м.
3. Яка частина Світового океану входить до біосфери?
  - А) до 8000 м;
  - б) до 10 000 м;
  - в) весь океан.
4. В океаносфері життя розвинуте по вертикалі вглиб:
  - а) менше, ніж в літосфері;
  - б) більше, ніж в літосфері;
  - в) приблизно однаково.
5. Що лежить в основі проведення меж між океанами:
  - а) рельєф дна;
  - б) миси материків;
  - в) меридіани.
6. Хто першим довів навіність протоки між Америкою та Азією:
  - а) В. Беринг;
  - б) С. Дежньов;
  - в) Ф. Магеллан.
7. Як називалася перша наукова праця про океан:

- а) Географія океану;
- б) Фізична історія моря;
- в) Відкриття та історія морів та океанів.

8. Як називався криголам для дослідження морів Арктики під керівництвом С. Макарова?

- А) «Полюс»;
- б) «Витязь»;
- в) «Єрмак».

9. Першим підводним апаратом для відносно тривалого перебування під водою можна вважати пристрій, що його створив 1819 р.:

- а) А. Зіббе;
- б) Жак-Ів Кусто;
- в) Е. Ганьян.

10. Як називався батискаф, на якому у 1960 р. було досягнуто дна Маріанського жолоба і скільки часу зайняв спуск:

- а) «Діпстар», 5 год. 21 хв.;
- б) «Архімед», 6 год. 15 хв.;
- в) «Трієст», 4 год. 43 хв.

## Варіант 2

1. Першим дослідником, який цілковито усвідомив нерозривний зв'язок між фізичними явищами в океані, атмосфері й на суходолі, був географ, кліматолог і метеоролог:

- а) О. Воєйков; б) П. Тутковський; в) В. Вернадський

2. Як називається сильний сухий вітер над акваторією:

- а) хамум; б) містраль; в) фен.

3. У скільки разів в океані більше розчиненого вуглекислого газу, ніж в атмосфері:

а) 5; б) 10; в) 7; г) 15; д) 6; е) 20.

4. Величина ввібраної радіації зменшується від екватора до полюсів:

а) від 350 ккал/см<sup>2</sup> до 30—35 ккал/см<sup>2</sup>;

б) від 550 ккал/см<sup>2</sup> до 50—55 ккал/см<sup>2</sup>;

в) від 250 ккал/см<sup>2</sup> до 50—55 ккал/см<sup>2</sup>.

5. Які місяці найхолодніші у північній та південній півкулях відповідно:

а) лютий-серпень; б) грудень-червень; січень-липень.

6. Виберіть по порядку спадання, який з океанів є найтеплішим і т. д.:

а) Тихий, Індійський, Атлантичний;

б) Індійський, Тихий, Атлантичний;

в) Атлантичний, Тихий, Індійський.

7. Де знаходиться найвища температура океанічних поверхневих вод?

а) Перська затока; б) Аденська затока; в) Бенгальська затока.

8. До яких широт ще доволі активно у північній півкулі поширюються айсберги:

а) до 59° пн. ш. ; б) до 36° пн. ш.; в) до 27° пн. ш.

9. Середня солоність Світового океану:

а) 25 ‰, б) 32 ‰, в) 35 ‰, г) 31 ‰, д) 38 ‰.

10. Південна межа *субтропічної зони* Світового океану проходить по:

а) 30° пн. ш., б) 35° пн. ш., в) 25° пн. ш.

### Варіант 3

1. Коли і ким вперше була вжита назва Атлантичний океан:

а) Вальд-зе-Мюллер, 1567 р.; б) Дж. Кабота, 1497 р. ;

в) Х. Колумб, 1492 р.

2. У якому році був установлений регулярний телеграфний зв'язок між Європою та Америкою через кабель, укладений на дні Атлантичного океану?

а) 1842; б) 1866; в) 1872; г) 1876; д) 1891.

3. Який тип берегів характерний для Адріатичного моря:

а) фіордовий; б) мангровий; в) лопатевий; г) далматинський.

4. Вчені якого судна вперше відкрили Серединно-Атлантичний хребет:  
а) Челінджер; б) Метеор; в) Витязь; г) Михайл Ломоносов; д) Атлантик.
5. Яка, за розрахунками вчених, середня швидкість осадконагромадження в межах Атлантичного океану:  
а) 5.1 мм за 1000 р.; б) 4.5 мм за 1000 р.; в) 5.7 мм за 1000 р.
6. У яких широтах в межах Атлантики виділяють «зону штормів»?  
а) 20-ті; б) 30-ті; в) 40-ві; г) 50-ті; д) 60-ті.
7. Якої висоти сягає припливна хвиля у затоці Фанді:  
а) 22 м; б) 15 м; в) 10 м; г) 18 м; д) 25 м.
8. Якими течіями утворений субарктичний (субполярний) циклональний круговорот води?  
а) Східно-Гренландська; б) Західно-Гренландська ; в) Лабрадорська;  
г) Північна Атлантична; д) Ірмінгера; е) Гольфстрім; ж) Канарська.
9. Які водні маси в Атлантиці можемо назвати океанічними пустелями:  
а) екваторіальні; б) тропічні; в) субтропічні; г) субполярні; д) полярні.

#### Варіант 4

1. По якому меридіану проходить умовна межа Індійського океану на сході?  
а)  $142^{\circ}$  сх. д.; б)  $145^{\circ}$  сх. д.; в)  $147^{\circ}$  сх. д.; г)  $152^{\circ}$  сх. д.
2. Глибина Зондського жолоба:  
а) 7279 м; б) 7902 м; в) 7029 м; г) 7792 м; д) 7729 м.
3. Хто з учених вперше обігнув майже все західне та північне узбережжя океану від Мозамбіку до Малаккської протоки:  
а) Б. Діаша; б) Ібн-Баттута; в) Васко да Гама.
4. Які острови в межах ложа океану особливо вирізняються укладенням гранітів?  
а) Шрі-Ланка; б) Великі Зондські; в) Курія-Мурія; г) Сейшельські; д) Нікобарські.
5. радіолярієвий мул поширений у широтах:

а) високих; б) екваторіальних; в) низьких.

6. Як називаються тропічні циклони на північному узбережжі Австралії?

а) сухейлі; б) вілли-вілли; в) мері-мері; г) шаркі.

7. Пояс найпрозоріших вод океану знаходиться між:

а)  $20^\circ$  і  $36^\circ$  пд. ш., б)  $20^\circ$  і  $26^\circ$  пн. ш., в)  $10^\circ$  і  $16^\circ$  пн. ш., г)  $10^\circ$  і  $20^\circ$  пд. ш.

8. Основна роль у формуванні біомаси належить водоростям:

а) діатомовим, б) планктонним, в) передінієвим, г) бурим.

9. Найтепліші води океану знаходяться в:

а) Червоне море, б) Аравійське море, в) Перська затока, г) Бенгальська затока.

10. Де знаходяться найнижче значення солоності води:

а) біля Антарктиди; б) Бенгальській затоці; в) Аденській затоці; г) Мозамбіцькій протоці.

11) Експедиція на якому кораблі відкрила підповерхневу Екваторіальну протитечію, названу іменем дослідника Тарєєва:

а) «Вальдівія»; б) «Діскавері-2»; в) «Циклон»; г) «Витязь».

12) Нульова ізотерма проходить приблизно по

а)  $40^\circ$  пд. ш.; б)  $60^\circ$  пд. ш.; в)  $50^\circ$  пд. ш.;

13) Яка акваторія Індійського океану характеризується найвищою біологічною продуктивністю:

а) Червоне море; б) Перська затока; в) Бенгальська затока; г) Аравійське море.

14) Найбільша глибина Аравійського моря:

а) 5308 м; б) 5803 м; в) 5388 м; г) 5833 м.

15) Який вітер є переважаючим над акваторією Перської затоки:

а) шемал; б) сухейлі; в) наши; г) шаркі.



## Варіант 5

2. Яка перша назва Північно-Льодовитого океану:
  - а) Тірренський; б) Гондванський; в) Гіперборейський; г) Сарматський.
2. Яку площу займає Північно- Льодовитий океан від загальної площі Світового океану?
  - а) 4%; б) 7%; в) 2%; г) 8%.
3. Назвіть середню глибину Північно- Льодовитого океану:
  - а) 1225 м; б) 2215 м; в) 2125; г) 1252.
4. Яка максимальна глибина Північно- Льодовитого океану:
  - а) 5527 м; б) 5720 м; в) 5275 м; г) 5572 м.
5. Хто із мореплавців першим досяг  $80^{\circ} 25'$  пн. ш.:
  - а) Г. Гудзон; б) Дейвіс; в) В. Баффін; г) Р. Байлот.
6. Яка протока сполучає Тихий і Північний Льодовитий океани:
  - а) Джонс; б) Ланкастер; в) Берінгова; г) Сміт.
7. Можливість плавання за одну навігацію довели експедиції радянських дослідників на пароплаві:
  - а) «Святая Анна»; б) «Сибиряков»; в) «Єрмак»; г) «Діскавері».
8. Як називається перша у світі дрейфова станція:
  - а) «Север-1»; б) «Мир-1»; в) «Ломоносов»; г) «Северный Полюс-1».
9. Один з основних процесів формування берегів полярних морів:
  - а) термоабразія; б) дефляція; в) гляціоабразія; г) екзарація.
10. Лагунний тип берегів характерний для морів:
  - а) Бофорта; б) Чукотського; в) Білого; г) Карського; д) Баренцового.
11. Яке місце серед океанів посідає Північний Льодовитий океан за кількістю островів:
  - а) 4; б) 1; в) 2; г) 5; д) 5.
12. Гострі скелясті піки та гребені:
  - а) трюги; б) карри; в) нунатаки; г) ригелі.
13. Сильні, поривчасті вітри (до 50 м/с):
  - а) кара-буран; б) самум; в) бриз; г) фен.

14. В районі якого моря зароджується Трансарктична течія:  
а) Чукотського; б) Бофорта; в) Гренландське; г) Східносибірське.
15. Одне з найбільш штормових у світі море:  
а) Гренландське; б) Баренцеве; в) Лаптевих; г) Бофорта.

### Варіант 6

1. Яка площа Тихого океану разом із морями:  
а) 187,7 млн. км<sup>2</sup>; б) 158,7 млн. км<sup>2</sup>; в) 197,2 млн. км<sup>2</sup>; г) 178,7 млн. км<sup>2</sup>
2. Скільки відсотків від загальної площі Світового океану припадає на Тихий океан:  
а) 53; б) 49; в) 61; г) 38; д) 50.
3. Яка висота найвищого вулкану над рівнем Тихого океану?  
а) 4205 м; б) 4170; в) 5220 м; г) 3753 м; д) 3910 м.
4. На яких кораблях був зібраний перший науковий матеріал про фауну й флору, морських ссавців, риб, планктон північної частини океану:  
а) «Св. Петр»; б) «Св. Павел»; в) «Предприятие»; г) «Победа».
5. Крузенштерн здійснив навколосвітню подорож (1803— 1806 рр.) на судні:  
а) «Надежда»; б) «Рюрик»; в) «Біглі» ; г) «Альбатрос».
6. Маршалові острови за походженням:  
а) вулканічного; б) материкового; в) коралового; г) геосинклінального.
7. о. Калімантан за походженням:  
а) вулканічного; б) материкового; в) коралового; г) геосинклінального.
8. Круті схили, утворені в процесі абразивного руйнування, ерозійного розчленування та хімічного вивітрювання – це:  
а) Конуси й кальдери; б) плато і щити; в) хребти і масиви; г) атоли.
9. Які складчастості складають основу будови дна Тихого океану:  
а) кайнозойська; б) герцинська; в) мезозойська; г) палеозойська.

10. Ложе Тихого океану займає від загальної площі дна:  
а) 65 %; б) 45 %; в) 55 %; г) 35 %.
11. До якого градуса на півдні можуть досягати айсберги:  
а) 65° пд.ш.; б) 35° пд.ш.; в) 55° пд.ш.; г) 45° пд.ш.;
12. Гігант у світі водоростей, який досягає довжини 200 м:  
а) фукус; б) макроцистис; в) ламінарія; г) макрофаг.
13. Двостулковий молюск тридакна, маса якого досягає 300 кг:  
а) Плевротомарія; б) тридакна; в) наутілу; г) каракатиця.
14. До якої межі на півдні заходять води Тихого океану?  
а) до 79° пд.ш.; б) до 65° пд.ш.; в) до 69° пд.ш.; г) до 72° пд.ш.
15. Яке море Тихого океану є найбільшим як за площею, так і за об'ємом:  
а) Фіджі; б) Аравійське; в) Філіппінське; г) Берінгове.

### Варіант 7

1. На берегах якої затоки виявлені золотоносні піски:  
а) Нортон; б) Гудзон; в) Гудньюс.
2. Як країна займає перше місце у світі по видобутку рутилу:  
а) США; б) Нова Зеландія; в) Австралія; г) Таїланд.
3. Пояс фосфоритових конкрецій лежить в межах:  
а) 55° пн. ш. - 60° пд. ш.; б) 45° пн. ш. - 50° пд. ш.; в) 65° пн. ш. - 60° пд.; ш. г) 50° пн. ш.- 55° пд. ш.
4. Де видобувають сірку з дна шельфу океану?  
а) Біскайська затока; б) Мексиканська затока; в) Перська затока; г) Гудзонова затока.
5. Назвіть країни, де найбільше видобувається будівельного піску:  
а) США; б) Великобританія; в) Україна; г) Франція; д) Іспанія.
6. Найкрасивіші перлини добувають у водах, що омивають:  
а) Таїті; б) Нову Зеландію; в) Венесуелу; г) ОАЄ; д) Мадагаскар.

7. Яких морських жителів за їх форму називають морськими огірками, а за поживні якості—морським женьшенем:
- а) креветки; б) морські їжаки; в) морські зірки; г) трепанги; д) губки.
8. Які течії Світового океану привертають найбільшу увагу вчених з енергетичної точки зору:
- а) Гольфстрім; б) Куро-Сіо; в) Західних вітрів; г) Лабрадорська.
9. Найвищий показник висоти припливу у Тихому океані становить:
- а) 14.5; б) 19 м; в) 15.7; г) 12.9; д) 9.7.
10. Наприкінці XIX ст. вітряний електродвигун використовувався Ф.Нансеном на судні:
- а) Фрам; б) Полюс; в) Север; г) Норд; д) Челістер.
11. Яке море можна назвати "стічною ямою" Європи:
- а) Північне; б) Норвезьке; в) Балтійське; г) Середземне.
12. Поблизу яких островів відмічено дрейфуючий в океані «штучний острів сміття»?
- а) Галапагоських; б) Багамських; в) Курільських; г) Гавайських.

## **ЗАКЛЮЧЕННЯ**

В пропонованому навчально-методичному виданні ми намагались сформулювати основні сучасні проблеми регіонів планети загалом та Світового океану, зокрема. Завдання до самостійної роботи, тестові завдання носять рекомендаційний характер: можуть бути використані в практиці навчання, а також можуть слугувати на допомогу студентам освітянам для підготовки самостійних контрольних робіт в процесі вивчення географії в школі. Додаткова інформація завжди має доповнюватись новими інформаційними даними, а також новинками наукових досліджень та проблемами природокористування в різних акваторіях океану. Загалом, навчально-методичне видання містить дискусійні питання, які можуть бути розглянуті в процесі підготовки та проведення семінарських занять.

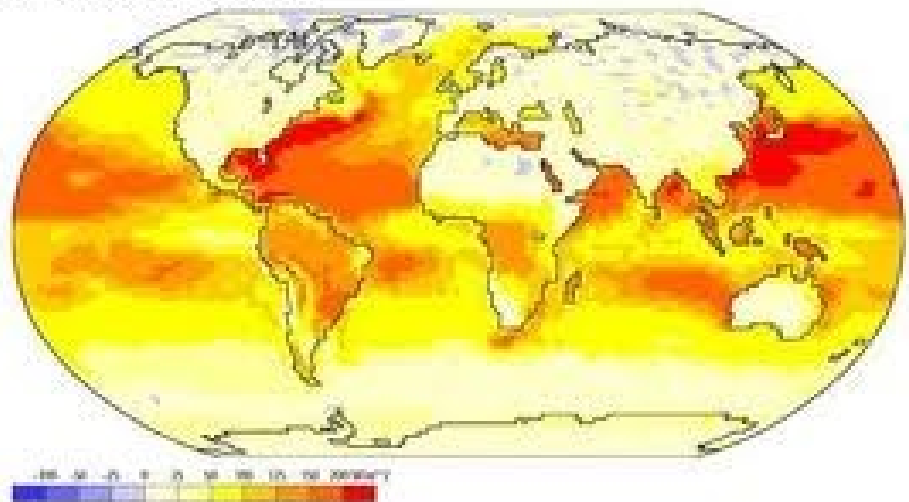
## СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Ковалишин Д.І. Практикум з фізичної географії материків і океанів. – Тернопіль: Підручники, посібники, 1999.
- 2.Половина І.П., Затула В.І. Загальні географічні закономірності Землі: навч. Посібник. К.: НПУ, 2002.
3. Тарасюк Н.А. Фізична географія та екологія Світового океану. Практикум з курсу.- Луцьк, 2004.
  - <http://www.geografica.ua>
  - <http://rp5.ua>
  - [http://29palms.ru/index.php?link=amazon\\_river](http://29palms.ru/index.php?link=amazon_river)
  - <https://ukurier.gov.ua/uk/news/vcheni-povidomili-sho-najvishomu-derevu-amazonki-n/>
  - <http://www.vseznaika.org/geography/kakoe-mesto-na-zemle-samoe-zharkoe-a-kakoe-samoe-xolodnoe/>
  - <http://natura2000.eea.europa.eu/#>
  - <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/handle/10125/36675>
  - [https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/graphics/ref\\_maps/physical/pdf/standard\\_time\\_zones\\_of\\_the\\_world.pdf](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/graphics/ref_maps/physical/pdf/standard_time_zones_of_the_world.pdf)

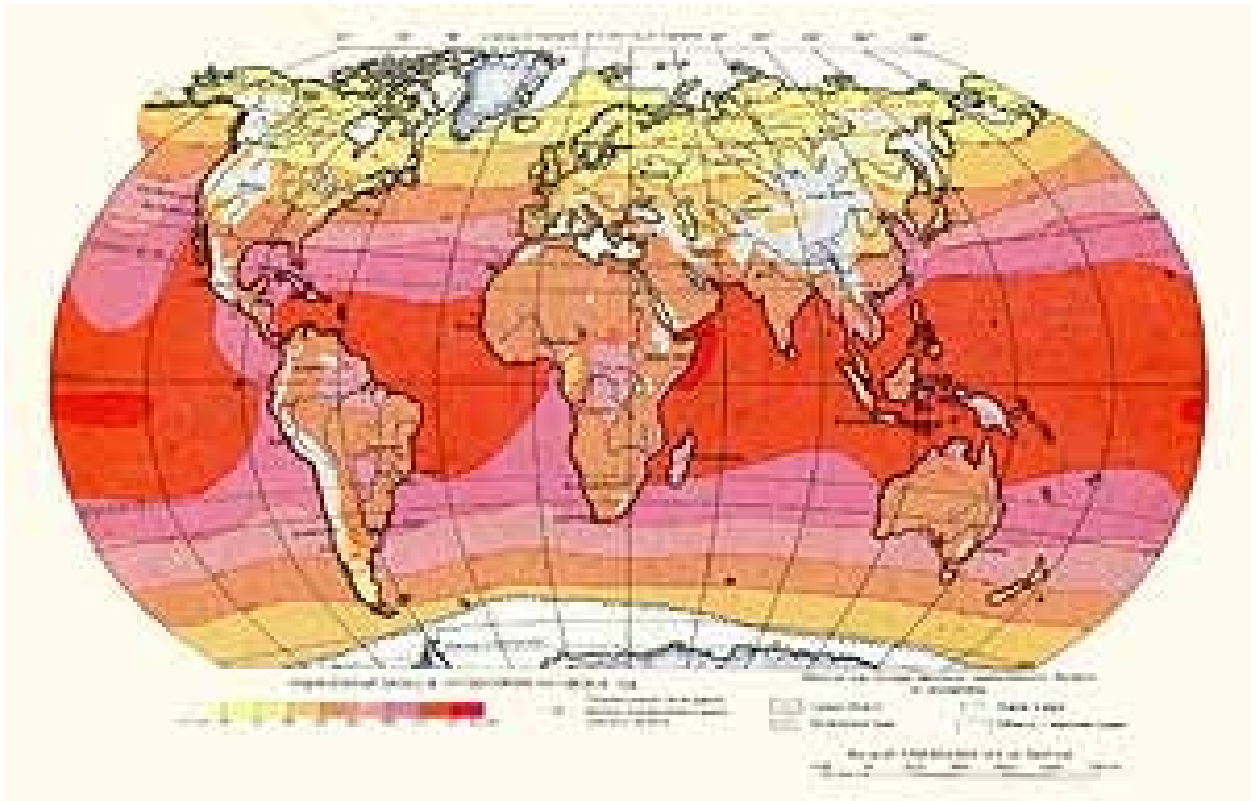
## ДОДАТКИ

### Додаток 1 Зміни температури повітря в XXI ст.

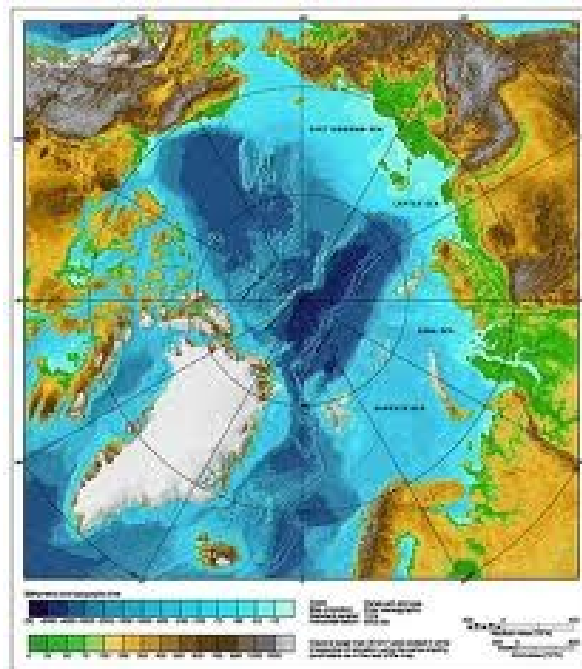
Зміни прихованого тепла



Data: NCER/NCAR Reanalysis Project, 1958-1997. Climatological  
Revision: Department of Geography, University of Oregon, March 2000



Додаток 2. Глибини Північного Льодовитого океану





Додаток 3. Система серединно-океанічних хребтів



Додаток 4. На крилах вітрил...



Навчально-методичне видання

Тарасюк Ніна Адамівна

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОЛОГІЯ СВІТОВОГО ОКЕАНУ

Практикум для студентів географічного факультету

*Навчально-методичне видання  
для студентів географічного факультету*

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84<sub>1/16</sub>. Обсяг 6,39 ум. друк. арк., 6,08 обл.-вид. арк.

